БАРЫ ДА УЪЛКЕЛЕНИ ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛЕШИГИЗ!

ЛЕНИН ЁЛУ

КПСС-ни ОБКОМУНУ, ДАГЪЫСТАН АССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ ВА МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ОРГАНЫ
ОРГАН ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ДАГЕСТАНСКОЙ АССР

ЛЕНИНСКИЙ ПУТЬ

1918-нчи йылны апрель айындан башлап чыгъарыла

СОНГУГЮН 10 ФЕВРАЛЬ 1990

№ 18 (10504)

Багьасы 3 кепек

ЁЛЛАНЫ ОНГАРМАКЪ УЧУН

ДАССР-ни Министрлер Совети, Дагъыстанда гьайванлар оьтеген пачалыкъ ёлланы онгарывну ва янгырни «Даггипрозем» институту гьазирлеген ва ДАССР-ни Госагропрому берген генеральный схемасын бегетген. Шо схемагъа гёре 2005-нчи йылгъа ерлиги вакътиге ем болдурагъан ерлени яхшылашдырывгъа 4 миллион 429 минг манат айырыла.

Артезиан къуюларын, гьайванлагъа сув ичиреген ерлер, къойчулар турагъан уьйлер, гётермелер, медпунктлар, столовыйлар ва оьзгелерин къурмакъ белгиленген. Шо муратлар учун 12 миллион 210 минг манат харжламакъ гёз алгъа тутулгъан.

Ёлланы арив этип онгарыв район Советлени исполкомларына тапшурулгъан ва шо иш республиканы Министрлер Советини къатты кюйдеги тергевюню тюбюнде оьтгерилежек.

Совет Союзну Коммунист партиясыны Центральный Комитетини Пленуму гьакъында ИНФОРМАЦИЯ БИЛДИРИВ

1990-нчы йыл 7-нчи февральда КПСС-ни ЦК-сыны Пленумунда партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны проектин ва КПСС-ни ЦК-сыны Генеральный секретары М. С. Горбачёвну шо масъалагъа байлавлу докладын арагъа салып ойлашыв давам этилген.

Пленумда чыгъып сёйлеген: К. Магькамов — Таджикистанны Компартиясыны ЦК-сыны биринчи секретары, В. И. Мироненко — ВЛКСМ-ни ЦК-сыны биринчи секретары, А. М. Масалиев — Къыргъызыстанны Компартиясыны ЦК-сыны биринчи секретары, Г. С. Баштанюк — ВЦСПС-ни секретары, В. Т. Сайкин — халкъ депутатларыны Москва шагьар Советини исполкомуну председатели, А. Б. Шалыев — «Туркменгазпром» производство бирлешивню бурав урувчу мастери, С. С. Алексеев — Конституция тергев комитетини председатели, СССР-ни Илмулар академиясыны Урал бёлюгюню философия ва законлар институтуну директору.

Пленумда къурулгъан редакционный комиссияны атындан Г. П. Разумовский сёйлеген.

Редакционный комиссияны таклифлерине бары да якълардан къарагъан сонг Пленум гелген замечаниелени ва оьтгерилген арагъа салып ойлашывну гьисапгъа алмакъ булан партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны ахырына ерли ишлетилген проектин (печатда язылып чыгъарылажакъ) арив гёрген ва шо масъалагъа байлавлу къарар къабул этген.

Пленумда Литваны Компартиясыны XX съездини къарарлары булан байлавлу масъалаланы арагъа салып ойлашыв давам этилген.

Шо масъалагъа гёре КПСС-ни ЦК-сыны Генеральный секретары М. С. Горбачёв сёйлеген.

Пленумда чыгъып сёйлеген: А-М. К. Бразаускас — Литваны Компартиясыны ЦК-сыны биринчи секретары, М.-М. Бурокявичюс — Литваны Компартиясыны заманлыкъ ЦК-сыны (КПСС-ни платформасында) секретары, В. А. Купцов — КПСС-ни Вологда обкомуну биринчи секретары, А. П. Клауцен — Латвияны Компартиясыны Рига шагьар комитетини биринчи секретары, В. Н. Швед — Литваны Компартиясыны заманлыкъ ЦК-сыны (КПСС-ни платформасында) секретары, Н. М. Ершова — «Ф. Э. Дзержинскийни атындагъы машинлер къурув завод» деген производство бирлешивню наладчицасы, Пермь шагьар, А. Н. Яковлев — КПСС-ни ЦК-сыны секретары Ю. Д. Маслюков — СССР-ни Министрлер Советини Председателини биринчи заместители, СССР-ни Госпланыны председатели, Ю.-В. Ю. Палецкис — Литваны Компартиясыны ЦК-сыны секретары, В.-Ю. Ю. Кардамавичюс — Литваны Компартиясыны заманлыкъ ЦК-сыны (КПСС-ни платформасында) секретары, Е. К. Лигачёв — КПСС-ни ЦК-сыны секретары.

Пленум шо масъалагъа байлавлу къарар къабул этген, шо печатда язылып чыгъарыла.

КПСС-ни ЦК-сыны Пленумуну ахырында М. С. Горбачёв сёйлеген.

Шону булан КПСС-ни ЦК-сыны Пленуму оьзюню ишин тамамлагъан.

Партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны проекти гьакъында

КПСС-ни ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТИНИ ПЛЕНУМУНУ 1990-нчы ЙЫЛ 7-нчи ФЕВРАЛЬДАГЪЫ КЪАРАРЫ

1. Арагъа салып ойлашывну ва Пленумну ортакъчылары этген замечаниелени гьисапгъа алмакъ булан партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны проектин арив гёрмек.

2. Партия къурумларда, коммунистлени ва бары да загьматчыланы арасында генг кюйде арагъа салып ойлашмакъ учун партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны проектин печатда язып чыгъармакъ.

Литваны Компартиясыны XX съездини къарарларыны гьакъында

КПСС-ни ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТИНИ ПЛЕНУМУНУ 1990-нчы ЙЫЛ 7-нчи ФЕВРАЛЬДАГЪЫ

Халкъ депутатгъа кандидат булан баянлыкъ

Аслу мурат — моллукъ, токълукъ

Арсан Магьамматсолтанович Халилов Ленин районну Къарабудагъгент юртунда къуллукъчуну агьлюсюнде тувгъан. Москвадагъы пачалыкъ университетни юридический факультетин яхшы къыйматлар булан битдирип, ол 1959 — 1961-нчи йылларда аспирантурада охугъан. Москвадагъы пачалыкъ университетде кандидат диссертациясын, Свердловск шагьардагъы университетде докторлукъ диссертациясын якълагъан. Гьали ол юридический илмуланы доктору, профессор, Дагъыстан пачалыкъ университетде ишлей. Магьачкъаланы Ленин районунда Янгы Хушет юртну жамияты бир тавушдан Арсан Магьамматсолтанович Халиловну 810 номерли Каспийск сайлав округдан РСФСР-ни халкъ депутатына кандидат этип гёрсетген. Бизин мухбирибиз АБДУЛВАГЬАП МЕЖИТОВ, гьали ювукъда АРСАН ХАЛИЛОВ булан ёлугъуп, халкъ депутатгъа кандидат гьисапда лакъыр этген.

Биз лакъырны шулай бир масъаладан башласакъ яхшы. Сиз Михаил Сергеевич Горбачёв ва Анатолий Иванович Лукьянов булан бирге охугъан дейген хабар бар. Шо гьакъда не айтмагъа боласыз?

— Тюз, бир факультетде дёрт йыл охугъанбыз. М. С. Горбачёв курсда комсомол къурумну секретары эди. Мен буса шо заманокъ да КПСС-ни члени эдим. Ону партиягъа членликге къабул этегенде курсну башлапгъы партия къурумуну жыйынында коммунист гьисапда магъа да ортакъчылыкъ этмеге тюшдю. Шо вакътн Лукьянов да бизден бир курс оьрде охуй эди. Биз барыбыз да бирге университетни жамият ишлеринде актив кюйде ортакъчылыкъ эте эдик. Охув булан янаша шо вакъти жамият ишлерде ортакъчылыкъ этивюм мени гележек яшавум, ишим учун уллу пайдалы болду.

— Эгер Сиз депутат эти- ...раны оьсювюню, администрация-территория къурулушуну, тарихи эсделиклени ва табиатны сакълавну, дин жамиятланы язывну ва межитлер ачывну, халкъ хозяйствону хыйлы тармакъларын юрютювню масъалаларын ва шолай хыйлы оьзгелерин ерлерде оьзбашына чечмеге бажарыла.

Дагъыстан АССР-ни союз республикагъа айландырса, дагъы да яхшы болур. Шону учун толу шартлар ярала. Шо заман бизин [illegible] публикалар булан тенг болажакъ, жамиятны оьсювюн чалтлашдырмагъа имканлыкълар тувулунажакъ.

— Арт вакътилерде гьар тюрлю фронтлар, гьаракатлар тувулунуп геле. Шо адамланы арасында тюрлюю тюрлю соравланы тувдура. Шо гьаракатлагъа, айрыча айтгъанда, къумукълагъа автономлукъ бермекни гьакъындагъы масъалагъа Сиз нечик къарайсыз?

Халкъ гьаракатланы ...

тил гьисапда уьйренмекни гьакъында айтаман. Гьали бизде ингилис, немец, француз ва оьзге тиллер генг кюйде уьйрениле чи. Арап тилни уьйренсе, школаларда институтларда шо тилни уьйренеген курслар, факультетлер ачса, пайдалы болур. Неге тюгюл де, Кавказны халкъларына арап тил айрыча ювукъ.

Бизин тарихибиз де лап осал уьйрениле. Халкъ тарихибизни билмей. Тарихни [illegible] таны сюювю, [illegible] къурдашлыкъны руъгьунда тарбияламагъа кёмек эте. Ата-бабаларыбызны эркинлик учун игит кюйде ябушгъанын бир заманда да унутмагъа ярамас. Айрокъда он тогъузунчу юз йылда пача гьукуматына къаршы Шамилни ёлбашчылыгъы булан Кавказны бары да халкълары бирге ябушгъан. Сонггъу йылларда да шолай болгъан. Тарихде иш гёрген машгъур адамларыбызны атларын, эсделигин ...

демиясыны Урал бёлюгюню философия ва за-
конлар институтуну директору.
Пленумда къурулгъан редакционный комис-

Купцов — КПСС-ни Вологда обкомуну биринчи секретары, А. П. Клауцен — Латвияны

Шону булан КПСС-ни ЦК-сыны Пленуму оьзюню ишин тамамлагъан.

Партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны проекти гьакъында

КПСС-ни ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТИНИ ПЛЕНУМУНУ 1990-нчы ЙЫЛ 7-нчи ФЕВРАЛЬДАГЪЫ

КЪАРАРЫ

1. Арагъа салып ойлашывну ва Пленумну ортакъчылары этген замечаниелени гьисапгъа алмакъ булан партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны проектин арив гёрмек.

2. Партия къурумларда, коммунистлени ва бары да загьматчыланы арасында генг кюйде арагъа салып ойлашмакъ учун партияны XXVIII съездине КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны проектин печатда язып чыгъармакъ.

Литваны Компартиясыны XX съездини къарарларыны гьакъында

КПСС-ни ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТИНИ ПЛЕНУМУНУ 1990-нчы ЙЫЛ 7-нчи ФЕВРАЛЬДАГЪЫ

КЪАРАРЫ

1. Литваны Компартиясыны XX съезди къабул этген къарарлагъа КПСС-ни ЦК-сыны Пленуму Совет Союзну Коммунист партиясындан ону къурум-политика якъдан айрылывуна йимик къарай.

Пленум шолай иш гёрювлени айыплай, неге тюгюл де шолар КПСС-ни бирлигин йыра ва Совет федерациясыны янгыртывну процесслерине, савлай жамиятгъа уллу зарал гелтире.

2. Литваны Компартиясыны заманлыкъ ЦК-сыны (КПСС-ни платформасында) къургъан, интернационализмни принциплерине аминлигин сакълагъан, демократлашдырывну кёп миллетли бизин союзубузну бары да халкъларын бирлешдиреген КПСС-ни янгыртывну шартларында революциячы тюрлениввлени яшавгъа чыгъарывну янын тутагъан литвалы коммунистлени Пленум якълай.

Оьзюню практика чалышывунда КПЛ-ни заманлыкъ ЦК-сына (КПСС-ни платформасында) тарыкълы болагъан бары да кёмекни этмекни ва шону учун тийишли материал ва финанс шартланы яратмакъны Пленум КПСС-ни ЦК-сыны Политбюросуна тапшура.

3. КПСС-ни Программасыны ва Уставыны иш гёрювлерине тиеген якъда Литваны Компартиясыны XX съездини къарарларын КПСС-ни XXVIII съездине ерли токътатма ва шо кюрчюде Литваны КПСС-ни платформасында токътагъан Компартиясы булан янаша КПСС-ни XXVIII съездине делегатлар сайлама Литваны онгача Компартиясына гирген бары да литвалы ёлдашланы Пленум бирдагъы керен де чакъыра.

КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны съездни алдындагъы проектин арагъа салып ойлашывгъа къошулмагъа, Литваны халкъыны, кёп миллетли бизин бютюн пачалыгъыбызны къысматы учун, революциячы къайдада янгыртып къурувну къысматы оьзлени тарихи жаваплылыгъын англамагъа Пленум Литваны коммунистлерине чакъырыв эте.

АТКЪАЙ, Дагъыстанны халкъ шаири

Дагъыстанлы тамазаны сёзю

Не бола, айт дагъы, къурдашым Арам,
Алдын кёп болагъан эди масхаранг,
Гьали къайда?
— Ону Казимге сора:
Къайдакен айтылгъан «Аршын мал
алан».

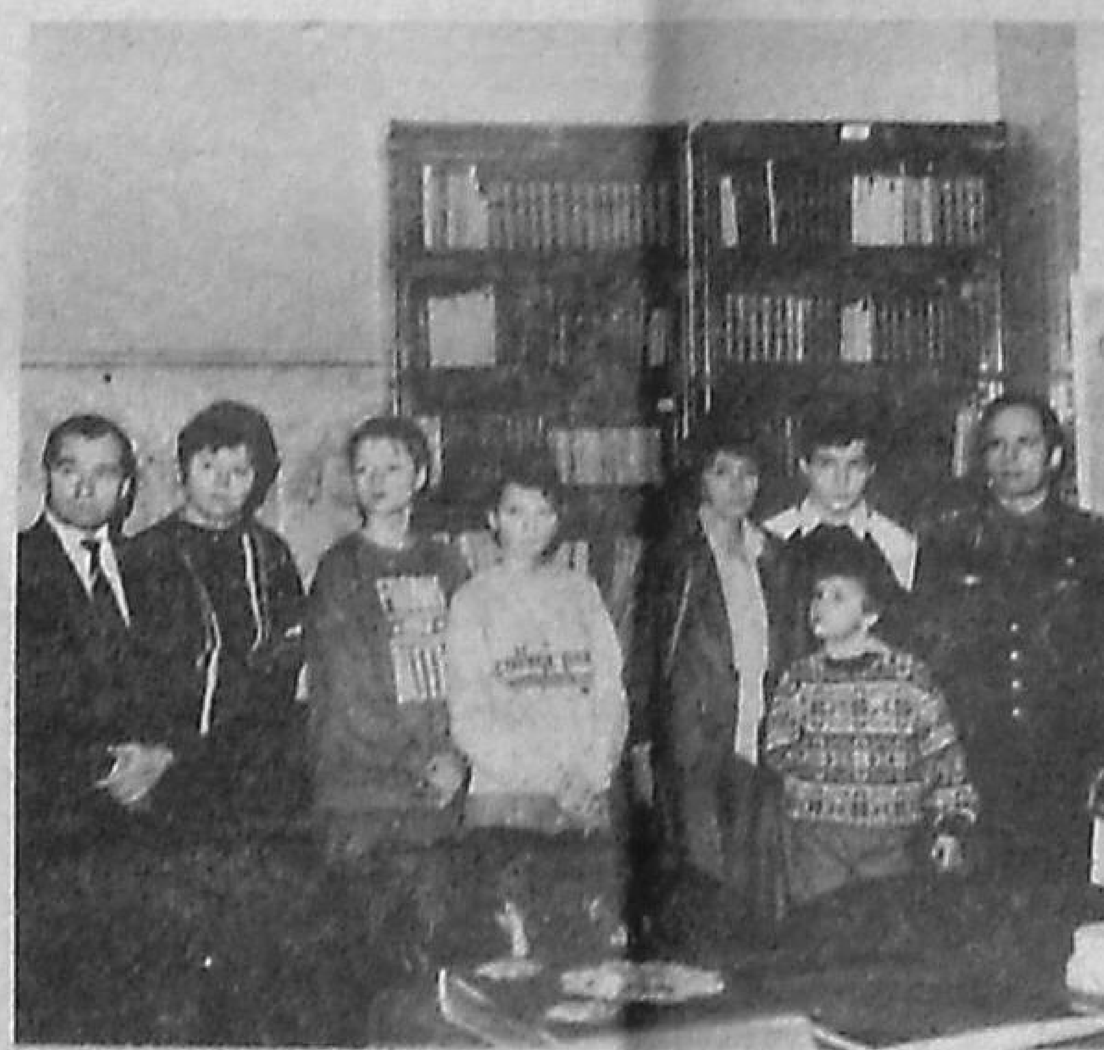
Тюз айтасан — Лермонтов язгъан
«Ашик гъарип»,
Ширванзадени «Намусу да» бек арив,
Сулдукяны пьесасы да эсимде,
Есинини леззетли «Шаганеси де».

Аллагьакъынагъа, воллагьилазим,
Магъа инангъыз Арам ва Казим,
Дагъыстанлы отуз тилде сёйлеймен,
Пайхамарланы арагъа салып тилеймен.
Там хоншулар экенибиз билейик,
Бир-биревге эшик къакъмай гирейик.

Там хоншулар гюржюлю де, абхаз да,
Барыбыз да яшайбыз бир Кавказда,
Чепкен-къаптал, хынжал-белбав,
башлыкъ-бёрк,
Ертурманлы ат уьстюнде ямучу, кёрк...
Лермонтовну язгъанларын гёребиз,
Намус-ягъ да бизге ортакъ, билебиз,
Эсгермеге ери гелди бу ерде
Саят-нава йырлагъан кёп тиллерде,
Адат-намус бизге ортакъ къылыкъдыр,
Буланы биз унутсакъ иш бырыкъдыр.
Эки хоншу, дини, тили буса да башгъа,
Бек хорлукъ иш бир-бирин тутма ташгъа.
Кавказ ана ерге йыйып явлугъун,
Зигер эте, унутуп оьз савлугъун.
Пара-пара уьстюндеги къабалай,
Ойтанлардан шайтан къавум шат къарай.
Шайтанланы шат кюлкюсю сёнердей,
Илбислени къасты кюлге дёнердей,
Герек эди эм-эрмели анекдот,
Бузма болмас йимик ону саякъ сорт.
Ана явлукъ акъ башына байлансын,
Янгы гелген гелин йимик айлансын.
Къапу къурувчулар болуп турайыкъ,
Къапу бузувчулар бир де болмайыкъ.
Алгъышны башы яхшы сёздюр дей,
Къаргъышны башы яман гёздюр дей.
Ким къурумсакъ яман гёзюн тийдирген,
Хоншуланы юреклерин гюйдюрген?
Алдын йимик тогъушувгъа къайтайыкъ,
«Арам жан, Казим жан» деп кёп
айтайыкъ.
Кавказ кёпден къазангъан эди абур,
Барышгъан эди чи къуран ва забур.[1]
Эки хоншу бал къашыкъдай яшады
Ярахсызлар эте халкъны биябур.
Болгъан буса да хаталары,
Гечейик оьлген аталаны.
Айтыв бар «Сёксенг къул атамны,
Мен де сёксем бий атангны...»
Эсги сюек, янгы яс
Деген терслик ярамас,
Инг де уллу пагьму
Пагьмусузгъа да рагьму.
Долой башгесер!
Дайшь ташгесер!
Эшит Айастан![2]
Эшит Азербайжан,
Эшит Шаумян,
Эшит Нариман.
Дослукъ къолдан чыкъмасын,
Дослукъ — гюнеш, дослукъ — ай.
Дослукъгъа чакъырагъан
Дагъыстанлы шо Аткъай.

1990-нчы йыл.

1. Забур — христиан динни сыйлы китабы.
2. Айастан — Армениины бырынгъы аты.

ЗВЕЗДНЫЙ ГОРОДОК (Москва область). «Парахатлыкъ» деген орбита комплексде гезикли экспедициягъа бармакъ учун гьазирлик гёрюв ишлер битмеге ювукълашгъан. Учувгъа эки экипаж гьазирлене. Шоланы бирисини командири — СССР-ни лётчиги-космонавты, Совет Союзну Игити полковник А. Я. Соловьёв, бортинженери — А. Н. Баландин. Экинчи экипажгъа подполковник Г. М. Манаков ёлбашчылыкъ эте. Бортинженерни борчлары СССР-ни лётчиги-космонавты, Совет Союзну эки керен Игити Г. М. Стрекаловну уьстюне салынгъан.

Мердешленген адатгъа гёре космонавтлар учувну алдында Кремлде В. И. Ленинни музейине-квартирине ва Къызыл майдангъа баргъан.

Суратда: космонавтланы группасы оьзлени агьлюлери булан В. И. Ленинни музейинде-квартиринде.

А. Пушкарёв чыгъаргъан сурат.

(ТАСС).

Биз лакъырны шулай бир масъаладан башласакъ яхшы. Сиз Михаил Сергеевич Горбачёв ва Анатолий Иванович Лукьянов булан бирге охугъан дейген хабар бар. Шо гьакъда не айтмагъа боласыз?

— Тюз, бир факультетде дёрт йыл охугъанбыз. М. С. Горбачёв курсда комсомол къурумну секретары эди. Мен буса шо заманлар да КПСС-ни члени эдим. Ону партиягъа членликге къабул этегенде курсну башлапгъы партия къурумуну жыйынында коммунист гьисапда магъа да ортакъчылыкъ этмеге тюшдю. Шо вакъти Лукьянов да бизден бир курс оьрде охуй эди. Биз барыбыз да бирге университетни жамият ишлеринде актив кюйде ортакъчылыкъ эте эдик. Охув булан янаша шо вакъти жамият ишлерде ортакъчылыкъ этивюм мени гележек яшавум, ишим учун уллу пайдалы болду.

— Эгер Сиз депутат этилинип сайлансагъыз, аслу гьалда, нечик масъалалагъа тергев берер эдигиз?

— Биринчи гезикде правовой пачалыкъгъа гёчмеге герек. Шону учун буса аслу ва башгъа тюрлю агьамиятлы законланы къабул этивню чалтлашдырмагъа, айрыча айтгъанда, халкъны тувра гьакимлигин болдурувну, милли-пачалыкъ къурулушуну, дин ихтиярланы, яшавлукъ уьйлени пайдаландырывну гьакъындагъы ва шолай оьзге законланы къабул этмеге герек. Шолай законлар къабул этилмей туруп, герти демократиягъа гёчмеге къыйын.

— Сиз милли-пачалыкъ къурулушуну гьакъындагъы законну эсгердигиз. Милли аралыкълагъа байлавлу сизин пикругъуз нечикдир?

— Милли масъалаланы чечмек, халкъны интернационал дослугъун болдурмакъ учун не этмеге герек? Халкъны дослугъун, бирге ишлевюн, ювукълугъун беклешдирмек учун, биринчи гезикде, халкъ гьакимлигин болдурмагъа тюше. Миллетге байлавлу бары да масъалаланы миллет оьзю чечмеге яда шо миллет сюеген кюйде чечмеге герек. Бары да миллетлени тенглиги, тенг ихтиярлылыгъы болмагъа тюше. Адамланы оьз миллетин, оьз ватанын сюеген, башгъа миллетлеге абур этеген ругьда тарбияламагъа тарыкъ.

Дагъыстанны гьакъында айтайыкъ. Башгъа автоном республикалар йимик, Дагъыстанны да ихтиярлары аз. Оьзбашына чечме болагъан масъалалары ёкъ деп айтмагъа ярай. Шону натижасында бизин оьсювюбюзге, ватандашланы пайдаларына зарал бола. Масала, дагъыстанлылар суд гесилген адамын гечдирмек учун Москвагъа бармагъа борчлу. Республика къурумларда ишлейгенлени алапалары союз республикаларда ишлейгенленикинден эсе аз. Ватандашлар, РСФСР-ни къурумлары ихтияр бермей туруп, межит сама ачмагъа болмай. Шолай кёп мисалланы гелтирмеге бажарыла.

Шо саялы да республиканы ихтиярларын артдырмагъа герек. Айрыча айтгъанда, тиллени ва культураны оьсювюн, административ-территория къурулушуну, тарихи эсделиклени ва табиатны сакълавну, дин жамиятланы язывну ва межитлер ачывну, халкъ хозяйствону хыйлы тармакъларын юрютювню масъалаларын ва шолай хыйлы оьзгелерин ерлерде оьзбашына чечмеге бажарыла.

Дагъыстан АССР-ни союз республикагъа айландырса дагъы да яхшы болур. Шону учун толу шартлар яратылгъан. Шо заман бизин республикабыз бары да республикалар булан тенг болажакъ, жамиятны оьсювюн чалтлашдырмагъа имканлыкълар тувулунажакъ.

— Арт вакътилерде гьар тюрлю фронтлар, гьаракатлар тувулунуп геле. Шо адамланы арасында тюрлютюрлю соравланы тувдура. Шо гьаракатлагъа, айрыча айтгъанда, къумукълагъа автономлукъ бермекни гьакъындагъы масъалагъа Сиз нечик къарайсыз?

— Халкъ гьаракатланы гери урмакъ тюз болмас. Неге тюгюл де, шоларда кёп халкъ, кёп миллетлер ортакъчылыкъ эте. Мен оьзюм шо гьаракатчылыкъ этмеймен. Амма биз шо гьаракатланы чалышывун, къастын тюз, пайдалы ёлгъа бакъдырмагъа борчлубуз. Оланы тюз талапларын, айрокъда ана тилни оьсдюрювге, кадраланы масъаласын чечивге, милли игитлени эсделиклерин болдурувгъа байлавлу ва шолай оьзге тюрлю талапларын яшавгъа чыгъармагъа тарыкъ.

Автономия къурмагъа гьар миллетни толу ихтияры бар. Амма, бир миллет учун айры автономия къурмакъ арив тюгюл. Шо саялы да Дагъыстанны бары да миллетлерин къуршайгъан бир интернациональный гьаракат болса, яхшы болур эди. Гьали, къумукълар тюзге гёчген миллетлени алдын тургъан ерлерине йиберमекни талап эте дейген ялгъан яла ябувлар чалына. Шо бирдокъда тюз зат тюгюл. Англаву бар бир къумукъ да, къумукъ халкъ да шолай айтмай.

— Мунда ана тилни, тарихни масъалалары арагъа кёп чыгъа. Миллетни менлиги тёбенлешип баргъанлыкъгъа байлавлу этилинеген кантлар аз тюгюл. Шо гьалгъа Сиз нечик багъа бересиз?

— Дагъыстанлылар ана тилин билмей, билегенлери де осал биле, гьатта унутуп баргъанлары да бар. Шо бирдокъда ярайгъан зат тюгюл. Ана тил болмаса, миллет ёкъ болуп къалагъанны унутмагъа ярамай. Шо саялы да тиллеге байлавлу закон чыгъармагъа тарыкъ. Тиллени уьйренмек учун шартлар яратмагъа, яшавда, жамият ва пачалыкъ аралыкъларда милли тиллени болгъан чакъы кёп къолламагъа герек. Школаларда, оьр ва орта охув ожакъларда милли тиллени генг кюйде уьйренмеге тюше. Школаларда, институтларда арап тилни уьйренмеге герек.

— Арап тил дегенде, биревлер шону дин булан байлавлу этип англай. Шону Сиз нечик гёресиз?

— Тюз, шолай англав бар. Мен мунда арап тилни тил гьакъда уьйренилеген гьакъында айтмайман. Гьали бизде ингилиз, немец, француз ва оьзге тиллер генг кюйде уьйрениле чи. Арап тилни уьйренген школаларда, институтларда шо тилни уьйренеген курслар, факультетлер ачса, пайдалы болур. Неге тюгюл де, Кавказны халкъларына арап тил айрыча ювукъ.

Бизин тарихибиз де яшлар оьсюп уьйренмей. Халкъ тарихини билмей буса, ватанны сююювню, дослукъну къурдашлыкъны ругьунда тарбияламагъа кёмек эте. Ата-бабаларыбызны эркинлик учун игит кюйде ябушгъанын бир заманда да унутмагъа ярамас. Айрокъда он тогъузунчу юз йылда пача гьукуматына къаршы Шамилни ёлбашчылыгъы булан Кавказны бары да халкълары бирге ябушгъан. Сонггъу йылларда да шолай болгъан. Тарихде иш гёрген машгьур адамларыбызны атларын, эсделигин сакъламагъа герекбиз. Шо буса бизде бек бузукъ.

— Гьали динге бакъгъан якъдагъы къаравлар бир къадар алышынгъан. Гележекде шо масъалаланы чечилиюю нечик болмагъа герек?

— Динге бакъгъан якъда алдын кёп тюзсюзлюклер болгъан: динге инангъан бусурманлар гьызарлангъан, межитлер ва дин жамиятлар законсуз ва кюрчюсюз ябулгъан, мингмаралар ва сын ташлар тайдырылгъан. Гьали динге бакъгъан якъдагъы ватандашланы ихтиярларын, эркинлигин закон булан токъташдырмагъа заман етишген. Шолай закон къабул этилмеге герек. Шонда ватандашланы динни янын тутуп англатыв иш юрютмеге ихтиярлы бар, межитлерде адамлагъа къуранны уьйретмеге ярай, деп язылмагъа герек. Школаларда охувчуланы, институтларда студентлени къуранны маънасы булан таныш этмек пайдалы. Къурандагъы бусурманлар къул болмагъа ярамай, бары да адамлар тенг ихтиярлы болмагъа герек, мал-матагъ жыйывну гери урмакъ, артыкъ малны пакъырлагъа, жамиятны пайдасына пайламакъ, уручулукъну, жинаятчылыкъны, зиналыкъны гери урмакъ деген ва шолай кёп санавдагъы оьзге гёрсетивлер бары да халкъ учун пайдалы.

— Арсан Магьамматсолтанович! Сизин программагъызда экономиканы масъалалары ёкъ. Шо янгылышмы яда къутгъарылгъанмы?

— Озокъда, шолай демек тюз болмас. Гюзю, мен тувра экономиканы масъалаларын гётермеймен. Тек мени программамдагъы оьзге эсгерилген бары да масъалалар экономика булан байлавлу. Гертиден де, тийишли законланы къабул этмей, милли масъалаланы тюзевлю чечмей, бары да халкъланы арасында дослукъну, къурдашлыкъны болдурмай туруп, экономиканы масъалаларын чечмеге къыйын. Бизин ахыр мурадыбыз — халкъны яшав гьалын яхшылашдырмакъ. Бары да гюч бары да мурат жолдукъну, токълукъну болдурувгъа бакъдырылма герек.

КЪЫШЛАВ КЪУРУМЛУ ОЬТГЕРИЛСИН

Яшав ачыкъ гёрсете

Загьматны къурувда янгы къайдаланы къоллав шоссагьат пайда берме болмайгъаны белгили. Бары да ерлерде йимик, бизин «Совет Армия» совхозну коллективи де подрядны, ижараны къоллама гиришгени ончакъы кёп заман болмай буса да, гьали бир тюрлю гьасиллер чыгъарма бажарыла. Башлап бригада подряд юзюмчюлюкде къолланма башлады. Юзюмчюлюк бригаданы бригадири коммунист Б. Насруллаев коллективни ишин тюз къурма бажарды. Адамланы ахырынчы натижалар учун гьаракаты артгъанлыкъны разилик булан эсгерме тюше. Совхозубуз артдагъы эки йылны ичинде пачалыкъгъа асыл емиш тапшурувну планларын ва къабул этилген борчларын уьстюнлю кюйде толтура гелегенликде алдынлы къайданы таъсири барны айтма герек.

Юзюмчюлюк совхозну экономикасын беклешдиривге яхшы кёмек этеген болгъан буса да, хозяйствобузда аслу тармакълардан бири гьайванчылыкъ санала. Тюзю, гетген йыл биз эки де фермабыздагъы сыйырланы жынслы хонажинлеге алышдыргъанны себеби олагъа аврув къабунгъанлыкъ болду. Энни гьал алышынып тура. Гележекде сыйырлардан кёп сют алма болажагъыбызгъа инанабыз.

Совхозубузда къойчулукъну оьсдюрювге де тийишли тергев бакъдырыла. Бизде 6 мингге ювукъ мал сакълана, шолардан 3800-ю ана маллар. Къыш тармакъны къуллукъчулары учун лап да жаваплы вакъти саналагъанны хозяйствону къойчулары бир де эсинден тайдырмай. Эки де къойчулукъ бригаданы коллективлери бир-бири булан ярышгъа чыгъып загьмат тёге.

Къарагъанда, къойлагъа сыйырлагъа йимик къыш айларда тергев тарыкъ болмайгъанда йимик гёрюне. Сайки, маллар сувукълагъа да чыдамлы, емлени де ахтара турмай. Тюзю, бизин де шолай ойлашагъан вакътилерибиз бар эди. Амма къойчулукъ бригадалар ижарагъа чыкъгъанлы, ишлер бютюнлей алышынгъанны эсгерме тарыкъ. Коллективлени гьар члени тапшурулгъан борчларына уллу жаваплылыкъ булан янашагъан болгъан. Бир вакътилерде ёлдашына салып, айыпдан къутулма себеплер излейгенликни орнуна, четим намусну тюбюне гирип, ортакъ ишге зарал болма къоймасны герти гьайы этиле. Шолай янашывну натижасында коммунист И. Багъатыровну бригадасы план булан токъташдырылгъан 95 къозуну орнуна гьар юз ана къойдан гетген йыл 118 къозу алып аман оьсдюрме бажарды. Юн къыркъывда да гёрмекли натижалагъа етишилген. Планны уьстевюне гьар малдан 500 грамм юн къыркъылгъан.

Экинчи бригаданы бригадири С. Сайпуллаев де сынавлу одаман санала. Тек ол ёлбашчылыкъ этеген коллектив етишген натижалар биринчи бригада булан тенглешдиргенде бираз осал. Умуми кюйде алгъанда буса къойчулукъ бригадалар пачалыкъгъа эт ва юн сатывну борчларын намусу булан кютген.

Жамият маллар учун хозяйствода гьар йыл таман болар чакъы сувлу ва къатты емлер гьазирлене. Къойчулар емлер кёп харжлангъан сайын, болдурулагъан продукцияны оьзюне токътайгъан багьасы артма болагъанны биле ва шо саялы емлени асырап харжлама къаст эте. Мисал учун, гетген йыл къойчулар совхоз топлагъан емлерден таза биченни ва саламны эконом этме болду. Демек, алдагъы йыл гьазирленген салам бу йыл башгъа тюрлю гьажатлагъа къоллана, сан янын тас этмеген бичен къойлагъа бериле.

Къышны яртысындан да къолайы оьтюп тура буса да, къой ферманы янында аракълагъа салынгъан биченни ва саламны гёрме бажарыла. Айтагъаныкъ, бу йыл да къойчулар топлангъан емлени бир пайын эконом этме болажакъ. Емлени харжлавну тындырыкълы кюйде гьисабы юрюлегенликни натижасында этни ва юнню оьзюне токътайгъан багьасы тёбен тюшегенден къайры да, къойчулагъа берилеген гьакъны къадары арта. Мисал учун, аяп харжлангъан емлени багьасыны 20 проценти къойчуланы гьагъына къошула.

Кёбюсю колхозларда ва совхозларда гьайванчылыкъда загьмат тёгегенлени кёплерини чагъы уллу болгъан экенлиги яшыртгъын тюгюл. Яшоьрюмлер айрокъда гьайванчылыкъгъа загьмат тёкме гелме сюймей. Ону хыйлы себеплери бар. Тармакъда загьмат тёгегенлени алапалары айтардай уллу тюгюллюгю шолардан бири деп гьисаплайман. Артдагъы заман болгъанча бизин хозяйствода да шолай гьал бар эди, амма ижара аралыкълар къолланма башлагъанлы, тармакъда ишлеме сюегенлени санаву артды. Гьали къойчулар болуп асгер борчун кютюп гелгенлени ва борчларын бугюн намусу булан кютегенлени арасындан да А. Давутовну, Г. Ге[illegible]егаевни ва оьзгелени эсгерме бажарыла.

Къойчулукъну оьсдюрме, пачалыкъгъа тапшурулагъан этни ва юнню къадарын артдырма тарыгъын совхозну ёлбашчылары, специалистлери, оьзлер къойчулар биле. Тек бары да зат бизден гьасил болмайгъаны белгили. Совхозубузну яй айларда отлама болур чакъы майданлары ёкъ. Шо саялы совхозну ёлбашчылары Унцукул районну «Арзакани» совхозуну ёлбашчылары булан сёйлешип, яй айларда бизин малланы оланы отлавлукъларында, къышда буса олар бизин топуракъларда сакълажагъы гьакъда дыгъар байлангъан. Пикрумну узата туруп, булай эсгерме сюемен. Алдагъы йылларда тюзлюкде ерлешген хозяйстволаны топуракълары тав хозяйстволагъа пайланып къалгъан. Шолай мисаллар Къызылюрт районда кёп бар. Энни оланы къайтарма заман болгъан.

Февраль айны ахыры, март айны башлапгъы гюнлери хозяйствону къойчулары учун айрокъда жаваплы вакъти болуп токътай. Шо гюнлерде тёл тюшюв оьтгерилежек. Огъар гьалиден тутуп онгарылабыз. Ким не зат булан машгъул болажагъы токъташдырылгъан. Тёл тюшювню къурумлу оьтгермек, юн къыркъывда кёмек этмек учун совхоз адамлар гёрсете. Ижарагъа чыгъып ишлейген къойчулар жаваплы кампанияны къурумлу оьтгермек учун бары да гючюн салып чалышажакъ.

З. КЪАДИЕВ,
Къызылюрт районда «Совет Армия» совхозну баш зоотехниги.

Гёзден тайгъан гёнгюлден де таяр

Киров районда (Магьачкъала шагьар) «Марковский» совхозну жынслы гьайванлар сакъланагъан 2 номерли тувар фермасында алты айны ичинде беш заведующий алышынгъан. Савунчулар, туварчылар да мунда узакъ турмай, ишинден тайып гете. Буссагьатда да фермада ишлейген 8 савунчудан артысы башгъа юртлардан гелген адамлар. Къоркъмаскъалалылар гьайванчылыкъ тармакъгъа арт берген десе де ярай.

Артдагъы йыллар совхоз пачалыкъгъа сют тапшурувну планларын йыра гелген. Агропром къурулгъанча, хозяйство бары да тергевюн юзюмчюлюкге бакъдырып, фермалар хыйлы заман къаравсуз къалып тургъан. Шо вакътилерде юртда акъчасы аз, къыйыны кёп савунчуну ва туварчыны иши лап да абурсуз касбулар болгъандыр. Совхозда гьайванчыланы арасында, юзюмчюлер йимик, пачалыкъ савгъатлагъа ес болгъан, къайратлы загьматы булан [illegible]

Амма бир «сюрюнген» сонгда, совхозну дирекциясы, бизден оьрдегилер планланы толтурмакъны талап эте, адамлар не сюйсе болар бугъай деп юрюген. Белгили кюйде, СССР-ни Министрлер Советини къарарына гёре, гьайванчылар ишине муштарлы болсун учун, кёбюсю совхозларда ва колхозларда олагъа кредитге сыйырлар бериле. Сыйырны багьасын олар сют булан тёлей. Тёлев битген сонг, сюйсе сата, сюйсе оьзюню ихтиярында къоя. Хозяйствону баш [illegible]

коллектив язбашда, емлени эркин вакътисинде кёп затгъа етишип болмай къала. 30-дан да артыкъ сыйыр савулмай къалагъан гюнлер бола. Нечакъы айланса да, бригадир сыйырланы савмакъ учун акъчагъа да адам тутуп болмай бек талчыгъа. Совхозну ёлбашчылары да: «О сизин къыйыныгъыз», — деп, ягъада тура. Шолай ижарачылар учун бек къыйынлы гюнлерде тийишли къарав ёкъ саялы, гьайванлагъа туберкулёз аврув югъа. Къурулуп арадан дёрт ай да гетмейли, ижарачыланы бригадасы толу кюйде тозула. Гьали энни совхозда ижарагъа чыгъып ишлеме тьасиретлилер болар дегенге инанма къыйын.

Тюзю, юртда совхозну таналарын алып, абзарларында [illegible]

оьзге специалистлени гьайсызлыгъы, гьали гелип бизин башыбызгъа тие», — дей ол.

Гертиден де, ем гьазирлевде йиберилген кемчиликлени гёзден гечирип къарагъанда, гьар абатда жавапсызлыкъны, гьайсызлыкъны натижалары эс этиле. Масала, гьабижай чачып, не заманында сугъармай, не каза урмай, не оьзге къуллугъун кютмей, авлакъларда донгуз тегенек оьсюп къалгъан. Гьали ёлбашчылар: «Адамлар оьзлер оьсдюрген памидорну гьайында эди», — деп, башгъалагъа айып салма къарай. Донгуз тегенекден де не силос болсун?! Уьстевюне бир силос къуюну 8—10 гюнню орнуна эки айгъа ювукъ толтуруп тургъан. О да баргъы чирип ярамайгъан болгъан.

Алда чы планланы толтурувда совхоз юртну халкъындан сют жыйып, аз буса да амал эте эди. Мисал учун, оьтген йыл къоркъмаскъалалылар совхозгъа 52 тонна сют тапшургъан эди. Бу йыл, айрокъда гьали къыш айларда, халкъгъа да умут этмеге ба[illegible]

Оьз мухбирибиз Гь. Атаев Буйнакскиден билдире

Кюйлевючлер тёгюле

Буйнакск районда Кировну атындагъы колхозну членлери республикабызда картоп оьсдюрювню усталары гьисапда тезден белгили. Гьар йыл мунда оланы гючю булан 130 гектарда картоп оьсдюрюле. Колхозчулар, гетген йылны къыйынлы табии шартларына да къарамайлы, гьар гектардан 106 центнер тюшюм алып, районда лап яхшы гьасиллеге етишген.

Гьали специалистлер янгы тюшюмню гьайын эте. Гектарны тюшюм береген гючюн артдырмакъ учун картоп оьсдюрюлеген тарлавлагъа ерли кюйлевючлер бере. Шо ишге колхозда уьч механизатор къуршалгъан. Оланы экиси кюйлевючлени топуракъгъа себеген янгы агрегатланы ишлете. Шолар Ибадулла Мугьутдинов, Гьайбулла Айгумов йимик сынавлу механизаторлагъа инанылгъан. Ерли кюйлевючлени хас тракторланы прицеплерине экскаваторчу Камалутдин Аселдеров юклей.

— Гьар гюн шо уьч де механизатор, — дей колхозну баш агроному Н. Чамсутов, — тувар фермагъа ювукъда ерлешдирилежек картоп участкалагъа 200 тоннагъа ювукъ полукъ ташый. Шону биз гьар гектаргъа 40 тонна гьисапда бермеге токъташгъанбыз. Бугюнлеге ерли топуракълагъа 1280 тонна полукъ чыгъарылып тура.

Колхозда ерли кюйлевючлеге айрыча тергев берилегени негьакъ тюгюл. Шо бир якъдан минерал кюйлевючлерден эсе хыйлы учуз токътай. Бирдагъы якъдан картопну, химия дарманлар йимик, татывун бузмай. Сонгда гьар йыл мундагъы тувар фермаланы янында ерли кюйлевючлер гектарны тюшюм береген дагьнисин яхшылашдырма имканлыкъ береген къадарда топлана.

Сютню майлылыгъы саялы

Гетген йыл районну хозяйстволары пачалыкъгъа планда гёрсетилген 8140 тоннаны орнуна 8382 тонна сют сатгъан. Шону 62 проценти биринчи, 35 проценти буса экинчи сорт булан тапшурулгъан. 13 хозяйствода савунчуланы, туварчыланы гьаракаты булан сютню майлы[illegible]дан эсе 0,15 процентге артгъан. Шо буса сан яны яхшы ва майлылыгъы зоотехникада токъташдырылгъан нормадан къолай экени саялы, шо хозяйстволагъа 321,2 тонна сютню къошум гьисапда санамагъа имканлыкъ берген. Натижада 111 минг манат къошум акъча пачалыкъгъа сатылгъан сютню майлылыгъы артгъангъа алынгъан. Шо акъчаны 75 процентине ювугъу «Къазаныш» ва «Халимбекавул» совхозланы кассаларына тюшген.

Кооператорланы къошуму

Бираз алдын халкъ депутатларыны Буйнакск район Советини исполкомуну акъча ишлер бёлюгюне, 1989-нчу йылда районну бюджетини гелимини планын 102,2 процентге толтургъаны учун ДАССР-ни Финанс ишлер министерлигини ва пачалыкъ къурумларыны къуллукъчуларыны профсоюзуну Дагъыстан обкомуну гёчювчю Къызыл байрагъы ва Гьюрметлев белгиси берилген.

Шолай уьстюнлюкге етишмек учун районда халкъны яшав талапларын кютмеге къурулуп чалышагъан кооперативлени коллективлери де, оьзлени алдында токътагъан борчланы артыкъ этип яшавгъа чыгъарып, район бюджетге планда гёрсетилген 53 минг манатны орнуна 116 минг манат бергенлер. Район бюджетге акъча салывда «Загьмат» ва «Пагьмулу» деген кооперативлер айрыча къошум этгенлер.

Янгы кафе

Буйнакск шагьарны Магьачкъала шоссе орамында жамият ашамлыгъыны предприятиесини янгы кафеси ишге салынгъан. Шону залына гиргендокъ, онгарылгъан къайдасы айрыча тергевню тарта. Арив согъулагъан музыка юреклерде тамаша шатлыкъ гьислени тувдура. Мунда гелгенлеге татли къошулгъан сувлар, кофе, марожна, ундан биширилген оьзге тюрлю продукталар бериле. Шоланы сан яны ва татыву адамлар рази къалардай гьазирлене. Неге тюгюл де кафеде ишлемеге шагьарны лап да бажарывлу кондитерлери чакъырылгъан.

Кафени янында алывчуланы заказларына гёре ундан, татлиден продукталар гьазирлеп сатагъан «Кулинария» тюкени де ишлеме башлагъан.

...чудан яртысы башгъа юртлардан гелген адамлар. Къоркъмаскъалалылар гьайванчылыкъ тармакъгъа арт берген десе де ярай.

Артдагъы йыллар совхоз пачалыкъгъа сют тапшурувну планларын йыра гелген. Агропром къурулгъанча, хозяйство бары да тергевюн юзюмчюлюкге бакъдырып, фермалар хыйлы заман къаравсуз къалып тургъан. Шо вакътилерде юртда акъчасы аз, къыйыны кёп савунчуну ва туварчыны иши лап да абурсуз касбулар болгъандыр. Совхозда гьайванчыланы арасында, юзюмчюлер йимик, пачалыкъ савгъатлагъа ес болгъан, къайратлы загьматы булан данггъа айтылгъан адамлар да ёкъ. Юрт хозяйствону ишин юрютювде алышынывлар болдурулгъанда да, совхозда гьайванчылыкъ тармакъгъа бакъгъан янашыв алышынып битмеген. Биз оьрде гелтирген мисаллар да шону толу кюйде исбатлай.

Тюзю, кемчиликлени гьакъында айта туруп, совхозну дирекциясыны янындан бир зат да этилмеген десек де, дурус болуп битмес. Тек кемчиликлерден азат болабыз деп, мунда, мен ойлашагъан кюйде, терс ёлну танглагъанлар.

1987-нчи йыл совхоз гьайванчылыкъ продукталаны къадарын артдырмакъ муратда, 200 минг манатдан да къолай акъча харжлап, Ленинград областдан 103 жынслы сыйырны сатып ала. Ерли шартлагъа уьйренмеген гьайванлар сютюн кемитме, аврума башлай. Гьали совхозда шо сыйырланы 48-и тюгюл къалмагъан. Хозяйствону ёлбашчылары, уьстюнлюклени къолда этеген адамлар экенин унутуп, савунчуланы, туварчыланы иш шартларын яхшылашдырмайлы, гьалны сыйырланы санавун артдырып къолайлашдырмагъа къарагъан.

Амма бир «сюрюнген» сонг да, совхозну дирекциясы, биз де оьрдегилер планланы толтурмакъны талап эте, адамлар не сюйсе болар бугъай деп юрюген. Белгили кюйде, СССР-ни Министрлер Советини къарарына гёре,гьайванчылар ишине муштарлы болсун учун, кёбюсю совхозларда ва колхозларда олагъа кредитге сыйырлар бериле. Сыйырны багьасын олар сют булан тёлей. Тёлев битген сонг, сюйсе сата, сюйсе оьзюню ихтиярында къоя. Хозяйствону баш зоотехниги М. Ягьияев, бизде де шону этмесек болмас деп айлангъанда, совхозну о замангъы директору Къ. Мамаев: «Алма сюе буса, она савулмайгъан сыйырланы 2 минг манатгъа сатып алсын», — деп, яхшы ишге тогъас салып къойгъан.

Гетген йыл совхоз гьайванчылыкъда алдынлы ижара къайданы къолламагъа къарагъан. Къарагъан дейбиз, неге тюгюл шо ишге тийишли гьазирлик гёрмейли гиришген. Дагъы да ачыкъ этип айтгъанда, бары да аваралары оьзлерден тайдырып, гьайванчылагъа саллагъан. Шо вакътилерде гьайванчылыкъдагъы гьалны яхшы биле де туруп, совхозну комсомол къурумуну секретары Расул Сулейманов ферманы ижарагъа алма нечик рази болуп къалгъанына да тамаша боласан. Яда мен этмесем, ким этер, деп ойлаша болгъанмы экен? Тек тийишли шартларсыз, алгъасавлукъ да этилген иш натижалар да бермежеги ачыкъ.

Ижарачылар, совхоз булан дыгъар да байлап, 200 сыйырны къуллугъун кютме борч ала. Сыкълашмагъан, бир-бирин яхшы танып битмеген гадир сыйырланы савмакъ учун акъчагъа да адам тутуп болмай бек талчыгъа. Совхозну ёлбашчылары да: «О сизин къыйыныгъыз», — деп, ягъада тура. Шолай ижарачылар учун бек къыйынлы гюнлерде тийишли къарав ёкъ саялы, гьайванлагъа туберкулёз аврув югъа. Къурулуп арадан дёрт ай да гетмейли, ижарачыланы бригадасы толу кюйде тозула. Гьали энни совхозда ижарагъа чыгъып ишлеме гьасиретлилер болар деген ге инанма къыйын.

Тюзю, юртда совхозну таналарын алып, абзарларында сакълайгъанлар бар. Шо да ижара подрядны бир къайдасы. Тек берген булан не пайда, совхоз дыгъарда айтылагъан кюйде адамланы емлер булан таъмин этип болмай. Бу йыл йимик емлер булангъы къытлыкъ хозяйствода алда бир де болмагъандыр.

Алдагъы йыл совхоз 500 тонна ем чювюннюр топлагъан эди буса, гетген йыл 12 гектар ерден 12 тонна тюгюл чювюннюр къайтарылмагъан. Силос къуюлардагъы чириген, дёрт де якъгъа яман ийис япгъан емге ем деп айтмагъа да тилибиз айланмай. Мунда гьайванчыланы къыйыкъсытгъан бирдагъы бир зат болду. Емлер аз экенлигине де къарамайлы, совхозда бир-бир механизаторлагъа, овощчулагъа емлер берилди. Тек инг башлап таъмин этилме тюшеген гьайванчыланы унутуп къойгъанлар. Озокъда, шолай этиле болгъан сонг, бу тармакъда ишлеме ким сюер? Гьали совхозну баш зоотехниги оьзюню тувра борчларын кютмекни орнуна, бары да затны ташлап, хоншу хозяйстволагъа юрюп, емлер ахтара «Совхозну директору ва ем гьазирлевге жавап береген памидорну гьайында эди», — деп, башгъалагъа айып салма къарай. Донгуз тегенекден де не силос болсун?! Уьстевюне бир силос къуюну 8—10 гюнню орнуна эки айгъа ювукъ толтуруп тургъан. О да бажгъы чирип ярамайгъан болгъан.

Алда чы планланы толтурувда совхоз юртну халкъындан сют жыйып, аз буса да амал эте эди. Мисал учун, оьтген йыл къоркъмаскъалалылар совхозгъа 52 тонна сют тапшургъан эди. Бу йыл, айрокъда гьали къыш айларда, халкъгъа да умут этмеге бажарылмай. Адамлар оьзлерден артыкъ къалгъан сютню совхоз олагъа ем береген саялы тапшура эди. Гьали жамият гьайванлагъа да ем етишмейген болгъан сонг, хозяйствогъа сатмакъны да маънасы ёкъ.

— Фермаларда бек бузукъ гьал бар, — дей совхозну баш зоотехниги Магьаммат Ягьияев. — Мени ишни яхшылашдырмакъ учун береген таклифлерим совхозну дирекциясыны янындан якълав тапмай тура. Инг башлап адамланы фермалардан къачмайгъан кюйню этмеге тарыкъ. Шону англамай туруп, бизин бир ишибиз де алгъа юрюмежек.

Тюз, инг башлап адамланы гьайы этилмеге герек. Хыйлы йыллар совхозну ёлбашчылары, гьайванчылыкъ тармакъгъа немкъорай янашып, онда ишлейгенлени талапларына къулакъасмай тургъан. Башгъачалай айтгъанда, гьайванчылыкъ совхозну гьакимлерини гёзюнден тайгъан. Гёзюнден тайгъан сонг, гёнгюлден де таяр деп, бизин ата бабаларыбыз да негьакъ айтмагъан.

А. АЛИЕВ,
хас мухбирибиз.

Хасавюрт районда «Ботаюрт» деген совхозну савунчусу Зайнап Салаватова оьзюне бегетилген гьар сыйырдан план булан токъташдырылгъанындан эсе минг килограммдан да артыкъ сют сава. Бешйыллыкъны ахырынчы йылын да ол яхшы башлагъан. Оьзюню бай сынавун толу кюйде пайдаландыра туруп, гетген йылны шу вакътиси булан тенглешдиргенде ол гьали де сыйырлардан алынгъан сютню кемитмей юрюй.

СУРАТДА: З. САЛАВАТОВА.
ГЬ. АБДУЛЛАЕВ чыгъаргъан сурат.

АСИЯТ АЛДА

Гьайванчыланы къыставуллу заманы етишген. Къышлавну къурумлу оьтгерив — олар учун жаваплы борч. Шо борчну намуслу кюйде кютегенлер де аз тюгюл. Масала, Хасавюрт районда «Къазмаавул» колхозну савунчусу Асият Давутова шолайлардан санала.

Ол оьзюне бегетилген 15 сыйырдан савулагъан сютню къадарын къышны къыйынлы вакътисинде де кемимеге къоймас учун чалыша. Етишген гьасиллери де яман тюгюл. Оьтген январь айда ол гьар сыйырындан 270 килограмм сют савгъан. Шо буса, гетген йылны шу заманында савулгъанындан эсе, хыйлы артыкъ.

Асият он экинчи бешйыллыкъны тапшурувларын да артыкълыгъы булан кюте гетле. Ол гетген йыл оьзюне бегетилген сыйырланы гьарисинден план булан гёз алгъа тутулгъанындан 476 килограмм сют артыкъ савгъанлыкъ да шону гертилей.

Инг де аслу зат — ол сыйырлагъа къуллукъ этивде, оланы продукталылыгъын яхшылашдырывда ким де уьлгю алса да ярардай бай сынав топлагъан. Гележекде шо сынавну оьзгелеге де англатса пайдалы болур деп эсибизге геле. **А. ВАГЬАБОВ.**

...гектарны тюшюм береген дагъынисин яхшылашдырма имканлыкъ береген къадарда топлана.

Сютню майлылыгъы саялы

Гетген йыл районну хозяйстволары пачалыкъгъа планда гёрсетилген 8140 тоннаны орнуна 8382 тонна сют сатгъан. Шону 62 проценти биринчи, 35 проценти буса экинчи сорт булан тапшурулгъан. 13 хозяйствода савунчуланы, туварчыланы гьаракаты булан сютню майлылыгъы гёрсетилген нормалар...

...приятиесини янгы кафеси ишге салынгъан. Шону залына гиргендокъ, онгарылгъан къайдасы айрыча тергевю тарта. Арив согъулагъан музыка юреклерде тамаша шатлыкъ гьислени тувдура. Мунда гелгенлеге татли къошулгъан сувлар, кофе, марожна, ундан бишириген оьзге тюрлю продукталар бериле. Шоланы сан яны ва татыву адамлар рази къалардай гьазирдене. Неге тюгюл де кафеде ишлемеге шагьарны лап да бажарывлу кондитерлери чакъырылгъан.

Кафени янында алывчуланы заказларына гёре ундан, татлиден продукталар гьазирлеп сатагъан «Кулинария» тюкени де ишлеме башлагъан.

Янгы къайданы хайыры

Совет районну хозяйстволарыны арасында да янгы къайдаларда ишлевню пайдасын тындырыкълы англагъанлар ёкъ тюгюл. Мисал учун, «Голотль» совхоз шолайлардан гьисаплана. Мунда энни ижара подряд генг кюйде къоллана. Тюзю, яхшы хайыр да бере.

Алдын хозяйствону бавчулукъ тармагъы бек артда къала эди, гьатта йылда орта гьисапда 100 минг манатдан да артыкъ зарал бере эди. Ёлгъа йиберилеген кемчиликлени гьисапгъа алып, емиш оьсдюрювню ижарагъа бергенде буса гьал белгили кюйде къолайлашмагъа башлады. Шо гьакъда айтагъанда, янгыз гетген йылны мисаллары да хыйлы затны англата.

Демек, мунда гетген йыл бавчулукъдан совхоз, бары да борчларын да тёлеп, 1 миллион манатдан да къолай таза хайыр алмагъа болду. Шо 1986-нчы йылны гьасилдери булан тенглешдиргенде беш керен артыкъ.

Къолда этилген гёрмекли гьасиллени гьакъында сёз чыкъгъанда, ижарачылардан Патимат Мусалмагьамматова, Патимат Бегова, Магьаммат Зиявутдинов, Тавус Мирзоева ва хыйлы оьзге ёлдашланы саламатлы къошумун эсгермей къоймагъа бажарылмай. Олар оьзлер алгъан емиш бавланы гьалын яхшылашдырывгъа байлавлу кёп иш этди. Толу кюйде къуллукълары етишдирилген тереклер тизив тюшюм берегенни де мекенли гёрсетди.

Гьали мунда бары да гюч гелеген тюшюмню гьайын этивге бакъдырылгъан. Шо муратда тереклени артыкъ, сакъат бутакълары гесиле, азыкъландырыла, сыдра аралары сюрюле.

Ижарачыланы чалышывуна къарагъанда олар бу йыл, гетген йылдан эсе, кем тюшюм къайтармажагъы гёрюне.

Къ. ДАВУТОВА,
ДАССР-ни Пачалыкъ агропромуну выставкасыны баш агроному.

Юрт специалистни пикрулары

Топуракъны гючю кемий

Бизин топуракъланы дагьнилиги, гючю йыл сайын кемий. Специалист болмаса да, юрт ерде яшайгъан къайсы адам да шону эс этгендир. Топуракъгъа себилеген агъулу дарманланы, кюйлевючлени оьлчевю арта, тек къаравуллангъан кюйде къайтарыш болмай.

Бир вакъти юрт хозяйство тармакъда оьсюмлюклени интенсив технологиягъа гёре оьсдюрювню къайдасы генг кюйде къолланма башланды. Кёбюсю совхозларда ва колхозларда гьабижайны, гюзлюклени буссагьатда да шо къайда булан оьсдюре. Мен англайгъан кюйде, интенсив деген зат чалт, кёп, алдан эсе артыкъ деген маънаны бере. Янгы технология шогъар кюрчюленме де кюрчюлене. Демек, топуракъгъа берилеген кюйлевючлени къадары артгъан сонг, тюшюмню къадары да артма герек.

Гелигиз, шо масъаланы уьстюнде яхшы кюйде ойлашып, гёзден гечирип къарайыкъ. Хозяйстволарда шо ишге не ёлларда гиришди? Интенсив технология булан ишлежек бригада деп, олагъа лап да сынавлу механизаторланы, сувчуланы къуршап, бузулмагъан янгы техниканы да берип, сан янлы урлукъ булан таъмин этип, тизив, берекетли топуракъларда ашлыкъ, гьабижай оьсдюрме тапшурдулар. Йыл боюнда олагъа ёлбашчыланы, специалистлени янындан тергев де осаллашмай турду. Озокъда, натижада тюшюмню къадары аз-кёп буса да артды. Тек шо янгы технологияны таъсири, гючю булан болду деп инамлы кюйде айтма бажарылмай. Амма хозяйстволарда, оьрдеги къурумлагъа маълуматлар берегенде, янгы технологияны яхшылыгъы булан палан оьсюмлюклени тюшюмлюлюгю шунчакъыгъа артгъан деп, билдире башлады. Савлай республиканы оьлчевюнде алгъанда уллу санавлагъа айланып, шо къайда мекенли кюйде «пайдалыгъын» гёрсетди ва юрт загьматчыланы арасында якълав тапды деген гьасил чыгъарылды.

Кёбюсю тыш пачалыкъларда гьали кюйлевючлени, айрокъда гербицидлени болгъан чакъы аз къоллай. Тек бизде не дазусун, не оьлчевюн билмей, топуракъгъа артыкъ гюч этип, ону дагьнилиги хыйлы кемитиле. Юрт ерде буса гиччиден тутуп ана топуракъны аявлама, асырама уьйрете. Тек шо янгыз сёз кюйде къалса, гележек наслулагъа бизден не сюрме, не ашлыкъ оьсдюрме ярамайгъан дангыл авлакълар къалажакъ.

Бирдагъы булай затгъа тергевюгюзню бакъдырма сюемен. Азыкъландырыв ишлени технологиягъа гёре юрютмек учун хас техника тарыкъ бола. Амма мен билеген кюйде, районну ичинде шолай техника булан толу кюйде таъмин этилген бир хозяйство да ёкъ. Мисал учун, бизин совхозда загъысын айтмагъанда да, кюйлевючлени юклеме сама техника етишмей. Район агропромхимиядан, гюнюне 50 манат акъча да тёлеп, погрузчик алабыз. Ондан къайры да, минерал кюйлевючлер йыл сайын багьа бола. Совхозгъа кюйлевючлени технологиягъа гёре къолламакъ учун кёп харж этме тюше. Яхшы чы, тюшюм къолай болуп къайтарышы сама болса.

Хозяйстволарда болгъан адамлар бирдагъы бир затгъа тергев этгендир. Кюйлевючлени тийишли кюйде сакълама имканлыкъ болмайлы, янгурну тюбюнде къалып, кёллеге, татавуллагъа, оьзенлеге къошулуп, айлана якъгъа уллу зарал гелтире. Сонг да, кюйлевючлени себеген адам, хас техника ёкъ саялы, заралланма бола. Не янындан алсакъ да, адамгъа, табиатгъа, топуракъгъа пайда бермей.

Озокъда, мен минерал кюйлевючлени, агъулу дарманланы къоллмайыкъ, олар тарыкъ тюгюл деме сюймеймен. Гьар затны дазусу, оьлчевю бо[л]ма герек. Янгы технологияны производствогъа гийиреген сонг, шогъар гёре хозяйстволаны тийишли хас техника булан да таъмин этме тарыкъ.

М. АБДУЛОВ,
Буйнакск районда «Къазаныш» совхозну агроному.

«Бизин бек къазапландырды» деген макъалагъа гёре

АЙТЫЛГЪАН СЁЗ— АТЫЛГЪАН ОКЪ

Артдагъы гюнлерде шамхалянгыюртлуланы РСФСР-ге депутатлыкъгъа кандидатлар булан ёлугъуву болду. Шонда гьар гюнлюк яшавну ва тележекде янгыртып къурувну масъалалары гьакъда сёз юрюлегенде, 16-нчы январда «Правда» газетде чыкъгъан К. Задуллаевни макъаласы гьакъдагъы эришив, жыйынны низамын бузуп, гертилей де, ол оьзю айтагъан «кёк кёкюревге» ошады.

Шолай макъаланы язгъанча, дагъыстан халкъланы тарихин мекенли уьйренип, къумукълагъа къаршы аталаны къылычларын ва хынжалларын гётермей, бизин аталар — къумукълар, аварлар, даргилер, лезгилер ва оьзгелери — бирлешип Надиршагьны, Акъсакъ-Темирни ва олай оьзге елевчюлени дагъытгъаны гьакъда эсде сакъласа.

Шамилни ёлбашчылыгъы булан рус пачаны асгерлерине къаршы, ислам динни байрагъын алып, бары да дагъыстан миллетлер 25 йылланы узагъында къан тёкген.

Герти дагъыстанлы, дагъыстанлы ана эмдирген ва тарбиялагъан, къаркъарасында дагъыстанлыны къаны бар адам шо макъаладагъы сёзлени нечик язып болгъан.

Гёресиз, бу адамны гьакъылын. 336 минг къумукъ халкъны, сайки, къабукъсуз йымырткъаны йимик, янчма сюе. Шолай ойлар эсине гелсе де, язмагъа яда халкъ арада айтмагъа ярармы?!

Къумукъ халкъ башгъа миллетлени бир заманда да ят гёрмеген ва гёрмежек. Асрулар боюнда кёп миллетли Дагъыстанда башгъалар булан татывлукъда, тенгликде яшагъан ва яшажакъ.

Шамхалянгыюртдагъы жыйынны ортакъчылары юртну 1200 адамыны атындан Хасавюрт районну ёлбашчыларына шулай таклиф эте: «К. Задуллаев йимик миллетчи ва дос къардаш миллетлени арасында от салма къаст этеген енгил гьакъыллы адамлар гележек наслубузгъа тарбия бермечи нечик де, партияны сыраларында да къалмакъ къоркъунчлу». Къардашлар, дагъыстан халкъланы арасында оьчлюк, бирев-биревню ят ва тёбен гёрюв бир заманда да болмагъан ва болмажакъ. Бизин дослукъну бирев де бузмас!

М. ИНИКУЕВ,
Шамхалянгыюрт.

БАРАКАЛЛА БИЛДИРЕБИЗ

Бизин девюр аянлыкъны, янгыртып къурувну, демократияны девюрю. Ата-бабаларыбыздан къалгъан бизин булай айтывубуз бар: «Девюр сагъа гёре юрюмес, сен девюрге гёре юрю». Шо айтывгъа бары да совет халкъ булан бирликде биз де абат алабыз. Дагъыстанны халкълары да оьзлени гиччи ва уллу уьюнде насип, талай, дослукъ къардашлыкъ болгъанны сюелер.

Биз къумукъ халкъ гьаракатыны ортакъчылары токътатылгъан девюрде болгъан кемчиликлени тайдырмагъа айлынабыз. Тек биз бир миллетни де менлигине тиймекден арекбиз. Миллетчилик къумукъ халкъгъа хас тюгюллюгюн оьтген йыллар, гюзгю йимик, гёрсетип тура.

Мен Оьтемиш юртда яшайман. Къумукъ халкъ гьаракатыны программасын англатаман деп къарасам, бир-биревлер, токътатылып тургъан девюрню таъсиринден арчылып битмегенине гёре, шону къабул этмейлер. Шолай къумукъ халкъны бир-бир вакиллери де бизин тюз англамагъан сонг, башгъа миллетлеге не айтма болабыз?

Гьакимлик къолундагъылар бизин муратларыбызны газетлерден, радиодан, телевидениеден таба генг кюйде арагъа салып ойлашма имканлыкълар бермей. Шо саялы, бизин гьакъыбызда айрокъда башгъа миллетлени арасында гертиден кёп арек хабарлар юрюле. Шу шартларда миллетлени арасында уллу эришивлюклер болуп гетсе, шогъар ким артыкъ гюнагьлы болар экен?

«Правда» газетни 16-нчы январда чыкъгъан номериндеги К. Задуллаевни макъаласын охугъанда, менде бир тюрлю ойлар тувулунду. Шо гьакъда бизин юртну тамазаларыны арасында сёз чыкъгъанда, олар бизге, жагьиллеге, булай дедилер: «Уланлар, инанмагъыз, бир чирик тана сав гезивню наслама бола».

Айтгъанлай да, шолай болуп чыкъды. Къарсалагъан ва къазаплангъан халкъны юреклерин К. Задуллаевни юртлуларыны «Ленин ёлуда» чыкъгъан макъаласы басылтды.

Шо кагъызны тюбюне къол салгъан адамлагъа К. Задуллаев не адам экенин бары да къумукълагъа аян этгени саялы оьтемишлилени атындан баракалла билдиребиз.

З. ЗАЙНАРБЕКОВ.
Оьтемиш.

БАРЫ ДА ХАЛКЪ БИЛСИН УЧУН

«Правда» газетдеги К. Задуллаевни макъаласы, башгъаланы йимик, бизин де къазапландырды. Биз, къумукълар, бирев булан да ябушма сюймейбиз, бизге бары да янындан тенглик герек.

Шо яла ябувчуну макъаласына гёре «Дагестанская правда» газетде жавап неге чыкъмай? Первомайскоеде 39 адам къол салып язылгъан «Бизин бек къазапландырды» деген макъаланы «Дагестанская правда» газет де печать этип К. Задуллаев не адам экенни бары да халкъгъа англатма тарыкъ.

Чонтавуллу учителлени атындан
Гьажи ГЬАЖИЕВ.

Янгыртып къурув: масъалалар, борчлар

Заводну экинчи тынышы

Буйнакскидеги резин дёгерчиклени ярашдырагъан заводну эсгиленген дёгерчиклеге янгы резинни пар булан бишириp ябушдурагъан цехинде ишлер гьали алда йимик къыставуллу тюгюл. Шондагъы бары да пресслер ишлемей. Сонг да, заводгъа алда йимик ярашдырмакъ учун дёгерчиклер кёп гелмей. Шо саялы да геттен йыл мунда халкъ хозяйствогъа тарыкълы продукцияны чыгъарывну планы 90,8 процентге тюгюл толмагъан. Биз шону себеплерин ахтарып, заводну директору К. Нюрмагьамматов булан лакъыр этебиз.

— Артдагъы эки йыл бизин предприятиебизге хоншу республикалардан, айрокъда, Ростов областдан ярашдырмакъ учун эсгиленген дёгерчиклер дыгъарлар булан гелмейгени саялы, производство гючлерибизни толу кюйде ишлетме болмайбыз, — деди ол. — Сонг да, техника ясандырывларыбыз эсгиленгени саялы, дёгерчиклени сан яныш талаплагъа гёре ярашдырмагъа цехлерде тийишли шартлар ёкъ. Хозяйство расчётгъа гёчгенли, бары да зат акъчагъа урунуп токътай. Айтагъаным, гьали хайырлы ишлемейген предприятиени бирев де гёрмеге сюймей. Кассада акъчанг болмаса, илмуну, техниканы янгылыкъларын ишге салмагъа бажарылмай. Янгы экономика реформа производствону да янгыртмакъны талап эте.

— Шо гьакъда сиз не ойлашасыз? Гележекде не йимик планларыгъыз бар?

— Гьали биз, СССР-ни Министрлер Совети 1990-нчы йылгъа къабул этген экономика программагъа кюрчюленип, — дей директор, — аслу гьалда халкъ кёп къоллайгъан малланы чыгъармагъа токъташгъанбыз. Шогъар кюрчю салмагъа геттен йылдан башладыкъ. Заводда полиэтилен плёнкадан алывчулар кёп ахтарагъан сумкалар этеген цех ишлеп тура. Экинчи гезикге буса медицина продукция чыгъарывну масъаласы салынгъан. Шону чыгъарагъан цехни проектлери де гьазир. Гелеген йылны биринчи яртысында шо да ишге салынса, бизге аслу продукцияны чыгъарывну генглешдирмеге, бир нече миллион манатлар хайыр алма имканлыкълар болажакъ.

Гертиден де, бугюн заводну экономикасыны гьалы яхшы тюгюл. Буса да мунда шо къыйын ва четим масъаланы чечмеге гёрюлген чаралар гезиги булан яшавгъа чыгъарыла. Заводда полиэтилен плёнкадан ашамлыкъ продуктлар учун сумкалар гьазирлейген цехге гиргенде директорну ойларыны дуруслугъуна шеклик этмедик. Цехни янгы техника ясандырывларына 420 минг манат харжлангъан. Заводгъа шоланы алмагъа Киевдеги «Полимермаш» кооперативни кёмеги тийген.

Биз гелген гюн цехде бир сменада 12 адам ишлей эди. Ишчилени бир группасы, Киевге барып, янгы продукцияны производствосуна уьйренип гелген. Сонг да, шо станокланы цехде къуруп, ишлетип бермеге эсгерилген кооперативни мастерлери де гелген болгъанлар. Гьали ишчилер оьзлени касбусуна тюшюнген. Бир сменада янгы цехде 5 мингге ювукъ бек арив тюсде уьстюнде суратлары булангъы сумкалар чыгъарыла.

Заводну специалистлери булан продукцияны гьакъында юрюлген лакъырдан шо экономика якъдан хайырлы экени де англашылды. Бир сумканы чыгъармакъ учун предприятиеде 30 кепек харжлана. Шону гьарисин сатывалыв къурумлагъа тапшуруп салгъанда, заводгъа гьар сумкадан 16 кепек таза хайыр къала. Эгер цех толу гючю булан уьч сменагъа гёчюп ишлесе, суткада 15 мингге ювукъ сумка чыгъармагъа бажарыла. Къысгъача, экономистлени гьисаплары булан гьар гюн 2500 манатгъа ювукъ таза хайыр акъча алма имканлыкълар бар. Мунда шо хайырны оьлчевлери йылгъа нечакъы болагъаны да саналгъан.

— Буса да биз шогъар инанып битмейбиз, — деди цехни начальниги А. Дадаев. Неге тюгюл, полиэтилен плёнканы гьазирлеме хаммал тарыкълы оьлчевлерде гелмей. Цехни ишге салып, 16 гюн продукция чыгъаргъан сонг, хаммал гелсе, уьйлени ичин онгарма болагъан маллар, яшлар учун явагъанда гиеген плашлар чыгъарма да болажакъ эдик.

Тюзю, янгы ясандырывлар ерлешдирилген цехни ичи ишчилеге загьмат тёкме тыгъыс. Шонда гьазирленген продукцияны салагъан ер де онгарылмагъан. Тек бирев де ишге гёнгюлсюз тюгюл. Цехни коллективи шо заманлыкъ четимликлер экенни биле. «Эструдер» деген тирменге ошайгъан станокну ишлетеген З. Нюрмагьамматов оьзюню борчларына яхшы тюшюнген. Ол шо станокда къарны йимик акъ, химияны дюгюге ошайгъан бюртюклеринден бир токътавсуз полиэтилен плёнка гьазирлеп чыгъара.

Ону къабургъасында ерлешген печать этеген машинге шо плёнканы салып, ону уьстюне уьч тюрлю тюсде арив суратлар этеген ясандырывда Къ. Абдурагьманов ишлей. Продукцияны сан яны ону усталыгъы булан байлангъан. Ол да шо касбугъа Киевде уьйренип гелген. Сумкаланы алывчулар шоланы бек арив гёрюнюшюн, ушатажагъына шеклик этмейсен. Шо гюн мунда столланы уьстюндеги тигив этеген машинлеге ошайгъан, сумкаланы ягъаларын ябушдуруп чыгъарагъан дёрт гиччи станокну У. Алиева, Б. Акаева, С. Арсланова, Б. Дадаева ишлете эди. Оланы къолундан чыгъагъан продукцияны сан янына да багъана тапмайсан. Гьалиге цехде мекенли иш нормалар ёкъ. Станокланы сынав юрюле. Шоланы толу гючю булан ишлетмек ва касбуларына мекенли тюшюнмек учун заман берилген. Буса да мунда ишлейген къызланы гьариси бир сменада 1200 сумканы тийишли технологиясын да сакълап чыгъарма уьйренген.

Мен заводну абзарындан чыгъып да битгенче: «Директорну Ленинград телефонгъа чакъыра, — деп, ерли радиодан билдиреген сёзлер эшитилди.

— Экинчи гезикдеги шо мен айтагъан медицинада тарыкълы продукцияны чыгъарагъан цехни къурагъан специалистлер гелмеге герек, — деп, К. Нюрмагьамматов телефонгъа алгъасап гетди. Мен ону артындан къарап, заводну тынышы ачыла тура деп ойлашдым.

Гь. АТАЕВ,
оьз мухбирибиз.

Четимликлеге де къарамайлы

Хасавюрт районда «Октябрни 20 йыллыгъы» деген совхозну гьайванчылыкъ тармагъында ижара подрядны тюрлю-тюрлю къайдалары къоллана. Мунда хозяйствону тувар фермаларын ижарагъа алып ишлейгенлерден къайры, жамият гьайванланы абзарларында сакълайгъанлар да бар. Алдынлы къайданы кёмеги булан кёстеклилер артдагъы йыл пачалыкъгъа сют ва эт тапшурувну планларын уьстюнлю кюйде яшавгъа чыгъаргъан.

Озокъда, бары да ижарачыланы натижалары бир йимик тюгюл. Оланы гьасиллерини башгъа болмакълыгъы кёп затлардан гьасил бола. Буса да къайратлы загьмат тёгеген коллективде натижалар осал болма кюй ёкъ. Мунда биринчилерден болуп гьайванчылыкъ тармакъда ижара къайданы Ж. Надиров ва Ч. Жанакъавов къоллагъан. Олар совхозну 50 хонажинин алып эт учун сакълай. Ижарачылар совхозгъа тапшурагъан гьайванланы гьарисини авурлугъу 320 килограммдан кем болмай.

Башлапгъы вакътилерде ижарачылагъа тынч болмагъан. Совхоз олагъа 50 гьайванны сакъламакъ учун аран берип болмагъан. Шо саялы олагъа ондан-мундан къурулуш материаллар излеп-табып, аранны оьзлеге тургъузмагъа тюшген. Тек четимликлеге де къарамайлы, ижарачылар эт тапшурувну къадарын гюн сайын артдыра.

Д. ИРБАЙХАНОВ.

ГЬАСИЛ

ЧЫГЪАРЫВ

Мен де шолай ойлашаман

«Ленин ёлу» газетни 27-нчи январда чыкъгъан номеринде М. Темирхановну макъаласын охугъанда гертилей де, республикагъа, районлагъа ва юртлагъа намуслу, айрокъда ишчилени, [illegible] рын яхшы кютеген адамлардан депутатлар сайласакъ, янгыртып къурув чалтлашажакъ ва халкъланы арасындагъы дослукъ беклешежек, деп ойлашдым.

Мен оьзюм даддан сонгъу йылларда комсомолда, КПСС

биз. Миллетчилик къумукъ халкъгъа хас тюгюллюгюн сьт ген йыллар, гюзгю йимик, гёр сетип тура.

Мен Оьтемиш юртда яшай ман. Къумукъ халкъ гьарака-

шартларда миллетлени арасын да уллу эришивлюклер болуп гетсе, шогъар ким артыкъ гюнагьлы болар экен?

«Правда» газетни 16-нчы январда чыкъгъан номеринде-

лы оьтемишлилени атындан баракалла билдиребиз.

З. ЗАЙНАРБЕКОВ.
Оьтемиш.

лю-тюрлю къайдалары къоллана. Мунда хозяйствону тувар фермаларын ижарагъа алып ишлейгенлерден къайры, жамият гьайванланы абзарларында сакълайгъанлар да бар. Алдынлы къайданы кёмеги булан кёстеклилер арт-

чыланы натижалары бир йимик тюгюл. Оланы гьасиллерини башгъа болмакълыгъы кёп затлардан гьасил бола. Буса да къайратлы загьмат тёгеген коллективде натижалар осал болма кюй ёкъ. Мун-

алып эт учун сакълай. Ижарачылар совхозгъа тапшурагъан тьайванланы тьарисини авурлугъу 320 килограммдан кем болмай.

Башлапгъы вакътилерде ижарачылагъа тынч болма-

аранны оьзлеге тургъузмагъа тюшген. Тек четимликлеге де къарамайлы, ижарачылар эт тапшурувну къадарын гюн сайын артдыра.

Д. ИРБАЙХАНОВ.

БАРЫ ДА ХАЛКЪ БИЛСИН УЧУН

«Правда» газетдеги К. Задуллаевни макъаласы, башгъаланы йимик, бизин де къазапландырды. Биз, къумукълар, бирев булан да ябушма сюймейбиз, бизге бары да янындан тенглик герек.

Шо яла ябувчуну макъаласына гёре «Дагестанская правда» газетде жавап неге чыкъмай? Первомайскоеде 39 адам къол салып язылгъан «Бизин бек къазапландырды» деген макъаланы «Дагестанская правда» газет де печать этип К. Задуллаев не адам экенни бары да халкъгъа англатма тарыкъ.

Чонтавуллу учителлени атындан
Гьажи ГЬАЖИЕВ.

ЗАРАЛЛЫ МАКЪАЛА

К. Задуллаев 16-нчы январда «Правда» газетде чыкъгъан макъаласында, къумукъ халкъ гьаракатыны чалышывун терс англап, савлай уькебизге питне хабар яя. Мен ойлашагъан кюйде, бу янгыз авторну иши тюгюл. Ону рутьландырагъан кёп адамлар болма герек.

Артдагъы 30 йылны ичинде къумукъ халкъ оьз Ватанындагъы гьакимлигин, еслигин тас этди, хыйлы-хыйлы тарихде атлары белгили адамларыбыз унутулду, ана тилни уьйренивню маънасы тёбенлешди. Гьатта «къумукълар ерли халкъ тюгюл, олар мунда бир ерлерден гёчюп гелгенлер», — деген хабарлар да яйылды. Шолай хабарлар да биревлер учун тарыкъ болгъандыр.

Гёресиз дагъы, К. Задуллаевге къумукъ халкъ биригип, оьзюню къысматын чечмеге сюегени яман тие. Халкъ гьаракатны муратларын да англамай туруп, сав уьлке охуйгъан газетге 300 мингден де артыкъ санаву булангъы халкъгъа яла яба.

Макъаланы автору къумукъ халкъ гьаракатыны программасы булан таныш болгъан буса ва ол оьзю тюз юрекли адам буса, шолай сёзлени язмас эди. Башгъа миллетлени арасында: «Къумукълар бизин къуваламагъа сюе», — дейгенлер нечакъы да ёлугъа. Оланы арасында олай хабарланы бир-бир оьзлени пис муратларына етмеге сюеген адамлар яя. Бары да дагъыстанлылар халкъ гьаракаты не сюегенни билсин учун республика газетлер, радиотелевидение оланы программасын аян этмеге герек. К. Задуллаевни кагъызына гёре буса тийишли къурумлар чара гёрмеге тарыкъ.

И. ГЬАЖИЕВ,
Къызылюртдагъы 4 номерли
орта школаны учители.

АРАГЪА ТАТЫВСУЗЛУКЪ САЛА

27-нчи январда «Ленин ёлуда» чыкъгъан «Бизин бек къазапландырды» деген макъаланы охугъанда, бек тамаша болдум. Онда айтылагъан кюйде, К. Задуллаев «Правда» чыкъгъан оьзюню макъаласында, къумукълар аварланы къумукъ тюзден къуваламагъа сюе ва олагъа къаршы иш гёрмеге герек, деп яза.

Алдын бизин Хасавюрт районкъумукъ район эди. 30 йыллар алъякъда мунда аварлар гёчдю. Бизин район къумукъланыки болса да, оьз халкъыбызгъа осал топуракъланы къоюп, гёчюп гелгенлеге яхшы, демли топуракъланы бердик. Башгъа якълардан алгъанда да, биз оланы арив къаршыладыкъ. Буса да башлапгъы йыллар эки де миллетни арасында разисизликлер ёкъ эди. Къумукълар кёп тенгсизликлеге чыдап турдулар. Гьали буса къумукълар тенгликни, тюзлюкню талап этгенде. К. Задуллаев йимиклер оланы дагъы да янчмагъа чакъыралар.

Х. ГЬЮСЕЙНОВА,
загьматны ветераны.
Боташюрт.

ЖАВАПГЪА НЕГЕ ТАРТЫЛМАЙ?

«СССР — бизин ортакъ уьйюбюз» деген рубриканы тюбюнде «Правда» газетни 16-нчы январдагъы номеринде К. Задуллаев язгъан гиччирек макъала чыкъмакълыгъы, башгъаланы йимик, мени де бек къазапландырды. Шо макъалагъа гёре Хасавюрт районда Первомайское юртну халкъыны атындан язылгъан «Бизин бек къазапландырды» деген кагъызы «Ленин ёлу» газетде печать этилип, оьз заманындагъы ва бек пайдалы иш болду.

Мен бир затгъа тамаша боламан: миллетчиликни отун ягъагъанлар жавапгъа неге тартылмай?

А. ГЬАЖИЕВ.
Оьтемиш.

ГЬАСИЛ ЧЫГЪАРЫВ КОНЦЕРТ

Магьачкъалада М. Горькийни атындагъы Рус драма театрны уллу залында бугюнлерде милли йырлаланы йырлайгъанланы гьасил чыгъарыв концерти оьтгерилди. Бу концертни халкъ авуз яратывчулугъуну республика центрыны къуллукъчулары онгаргъан эди. Концертге милли йырланы йырлайгъанлар алданокъ тийишли кюйде гьазирлик гёрсюн учун радиовещаниени ва телевидениени Дагъыстан комитети де оьз ягъындан болагъан кёмегин этгенни де айрыча эсгерме тюше.

Концертде отуздан да артыкъ номер бар эди. Дагъы да ачыкъ этип айтгъанда, бу концертге 25 районну йыравлары къуршалды. Унцукул районданП. Магьаеваны, О. Зубайыровну, Совет райондан М. Абасовну, Новолак райондан Тайбат ва Гьабибула Каллаевлени, Буйнакск райондан эрпелили къартланы хорун кёп санавдагъы къаравчулар айрокъда бек ушатдылар.

СУРАТЛАРДА: эрпелили къартланы, къызларлыланы хорлары ва Лаваша райондан А. ШАПИЕВА йырлайгъан вакъти.

Гь. АБДУЛЛАЕВ чыгъаргъан суратлар.

ойлашаман

«Ленин ёлу» газетни 27-нчи январда чыкъгъан номеринде М. Темирхановну макъаласын охугъанда гертилей де, республикагъа, районлагъа ва юртлагъа намуслу, айрокъда ишчилени талапларын яхшы кютеген адамлардан депутатлар сайласакъ, янгыртып къурув чалтлашажакъ ва халкъланы арасындагъы дослукъ беклешежек, деп ойлашдым.

Мен оьзюм давдан сонггъу йылларда комсомолда, КПСС-ни члени гьисапда, юрт хозяйствода ишлей туруп, оьзюмню аслу ишимден къайры тюзлюкню якълап, колхозчуланы яшаву яхшы болсун деп хыйлы кемчиликлеге къаршы ябушгъанман. Бир-бир гезиклер шо къастларымны яшавгъа да чыгъаргъанман. Амма кёбюсю гезиклерде утдургъанман. Эл учун чалышагъан айры-айры адамлар болса да, халкъны яшаву кёп йылланы узагъында тюзелмей тургъан. Янгыз оьзлер учун яшайгъанланы санаву ва гючю артыкъ болгъан буса ярай.

А. Жачаевни бир шиъруcунда булай сёзлер бар::

Гьарам яшап гьар гюн оьлюп геттинче
Гьалал яшап бир гюн оьлюп гетейим.

Гьалиги девюрде бизге берилген ихтиярлардан пайдаланып яш уланлагъа ва къызлагъа мен де бир насигьат этмеге сюемен.

Аявлу ёлдашлар, гелигиз, биз барыбыз да биригип биревден де ва бир къыйынлыкъдан да тартынмайгъан, халкъны гьайын этеген адамлардан депутатлар сайлайыкъ. Шолай этмесек бизин яшавубуз алгъа гетежеги шекли. Магъа бу йыл 60 йыл бите. Къалгъан оьмюрюмню адамланы насиби учун, яхшы ишлеп, рагьмулу болуп йиберме хыялым бар. Адамны гьайын этив бары да затдан алдын. Мен шолай ойлашаман.

М. ШАГЬГЕРЕЕВ,
Чагъаротар.

Магьачкъаладагъы балыкъ-промышленный техникумуну битдирген сонг Къыстаман Исаева оьзюню ата юрту Мужукъайгъа (Бабаюрт район) къайта. Тюкенни заведующийи болуп ишлей. Оьзюню ишине намуслу кюйде янашагъаны, алывчуланы талапларына тергев берегени учун юртлулар ону яхшы гьюрметлей.

СУРАТДА: КЪ. ИСАЕВА иш уьстюнде.

О. ИСРАПИЛОВ чыгъаргъан сурат.

ДАССР-ни МВД-си билдире

Жинаятчылыкълар неге кёп бола?

Янгыртып къурув совет милицияны чалышывунда янгы борчланы сала. Гьали ол пачалыкъны пайдаларын ва ону гьар ватандашыны конституция ихтиярларын дагъы да бек якъламагъа, законланы къатты кюйде сакълай туруп, социалист низамны таъмин этмеге герек. СССР-ни Оьр Советини 1989-нчу йыл 4-нчю августдагъы «Жинаятчылыкълагъа къаршы ябушувну чалт кюйде гючлендирмекни гьакъындагъы» ва СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини 1989-нчу йыл 23-нчю декабрдеги «Тилбир болуп этилеген жинаятчылыкълагъа къаршы ябушувну гючлендиривню гьакъындагъы» къарарларында шо гьакъда айрыча айтылгъан.

ДАССР-ни МВД-си, шо таланы гьисапгъа алып, жинаятчылыкълагъа къаршы ябушувну гючлендире. Бары да ерлерде заманлыкъ комитетлер къурулгъан, оланы чалышывунда аслу зат — жинаятчылыкълагъа къаршы ябушувну къайдаларыны бары да комплексин къурмакъ, оьсдюрмек, законланы якълайгъан ва оьзге тюрлю пачалыкъ органланы жаваплылыгъын артдырмакъ, агьматчыланы, жамият къурумланы ва халкъны низамны бузувланы алдын алывдагъы, оланы себеплерин ва шартларын тайдырывдагъы сиптечиликлерин иштагьландырмакъ. ДАССР-ни Оьр Советини Президиумуну Председатели М. М. Магьамматов ёлбашчылыкъ этеген заманлыкъ республика комитети оьзюню жыйынларында милицияны материал-техника базасын беклешдирипге, участка инс-

ралар гетген йыл Магьачкъалада актив кюйде иш гёреген 30-дан да артыкъ группаны тутмагъа имканлыкъ берди, олар 200-ден де кёп къоркъунчлу жинаятчылыкъ ишни этген, олардан 20-дан да къолай атылагъан савутлар алынгъан.

1989-нчу йылда да къувунлу гьал болду, шо бизин жинаятчылыкълагъа къаршы ябушувну ёлларын ва къайдаларын излевню янгы сан янлы даражагъа гётермеге борчлу этди.

Биз жинаятчылыкълагъа къатты кюйде къаршы чыкъмагъа герекбиз. Ювукъ вакътилени ичинде адамлар олагъа къаршы ябушувдагъы алгъа барывланы гьис этеген болмагъа герек. Тек гёрюлеген чаралагъа да къарамайлы, шо ишде къаравулланагъан кюйдеги бурулув ёкъ. 1989-нчу йылда республикада умуми кюйде этилеген жинаятчылыкълар 30,5 процентге, уголовный розыскны тармагъында 42,4 процентге артгъан. 11231 жинаятчылыкъ иш этилгени язылгъан. Магьачкъаладагъы, Буйнакскидеги, Каспийскидеги, Хасавюртдагъы, Къызлар-Сухокумскидеги, шолай да Буйнакск, Къазбек, Ногъай, Хасавюрт, Ленин (юрт) районлардагъы гьал айрыча рагьатсызлыкъны тувдура. Оларда жинаятчылыкълар 35 — 180 процентге артгъан. Республикада бары да жинаятчылыкъланы оьсювюню 90 проценти шо шагьарларда ва районларда болгъан.

Ватандашланы онгача еслигиндеги мал-матагъын, айрокъда квартираларын урлавланы алдын алыв ва урлагъанланы табыв ишде шагьар, район органланы ...

комсомолну да, агьлюню де, загьмат коллективлени де парахат къоймагъа тюшмей.

Профилактика къуллугъу гьали де жинаятчылыкъны гьалына тийишли кюйде таъсир этмей. Участка инспекторланы къошуму аз, олагъа оьз ишинде аянлыкъны янгы къайдаларын ахтарывда ва къоллавда муратгъа къыйышывлу ва къаныгъывлу кюйде иш гёрегенлик етчшмей.

Республикада гьали де, алдын йимик, халкъны малын аман сакълав тийишли кюйде таъмин этилмей. Талавур этивлеге къаршы ябушув рази къалардай юрюлмей. Кооператив ва онгача загьмат чалышывну тармагъындагъы жинаятчылыкъланы алды осал алына.

Социалист еслигин аман сакълавну таъмин этивге жаваплы бёлюклер тийишли кюйде иш гёрсетмей, натижада сакъланагъан объектлерден урлавлар кемимей. Сакълавчулар талавурчулар булан бирге иш гёрегени, контролёрланы материал якъдан жаваплы адамлар булан пайчы байлавлукъланы болдурагъан гезиклери ёлугъа.

Ич ишлер органланы чалышывунда гьали де чечилмеген масъалалар аз тюгюллюгю булан бирге, шо тармакъны къуллукъчуларын материал-техника якъдан таъмин этив, социальный-культура къуллукъларын кютюв четим масъала кюонде къалып тура, олагъа кёп гюч бола, гьар тюрлю митинглер ва манифестациялар, ихтияр берилген ва берилмеген жыйынлар шо къуллукъчуланы аслу ишинден кёп айыра. Буссагьатгъы гьакътиде ич ишлени ...

Оьз халкъыны тарихин билме сюегенлеге

Къумукълар: тарихден маълуматлар

Дагъыстанны, Кавказны, айланадагъы республикаланы, уьлкелени халкъларыны авуз яратывчулугъуну, ахтарывчуларыны, ёлавчуларыны тарихи асарларында къумукъланы гьакъында кёп эсгерилген, кёп язылгъан. Оланы бирлери къумукъланы тарихине, яшавуна, иш юрютювюне, бирлери буса культура гьалына, чебер яратывчулугъуна, минадан берли топлашып гелген милли адатларына тергев бакъдыргъан.

Ф. А. Брокгауз ва И. А. Ефрон буса оьзлени 1896-нчы йыл печатдан чыкъгъан энциклопедия сёзлюгюнде къумукъланы яшавуну бары да якъларына аз-аз тергев бере. Шондагъы гиччирек бёлюкде муна шулай язылгъан.

Къумукълар — тюрк къавумланы понтий тюрлюсюне гиреген халкъ. Дагъыстанда Дербентден темиркъазыкъгъа багъып, Каспий денгизни боюнда, Хасавюрт округда, Терик областны Къызлар бёлюгюнде, Терик, Солакъ оьзенлени арасында яшай. Бир-биревлер токътащдырагъан кюйде, къумукълар бырындан берли Каспий денгизни ягъаларында макан тигип гелген.

Олар Птоломейге «камлар», «камаклар» деп белгили. Клапрот оланы хазарланы наслулары гьисаплай. Тилине байлавлу айтгъанда, бары да къумукълар бир миллет гюпге гире, тек оланы амалгъа геливюне бакъгъан якъда буса шолай деме бажарылмай.

Ерли хабарлар береген маълуматлагъа, кёп къадардагъы милли аламатлагъа къарагъанда, Къумукътюзде маканлашгъан къумукълар тюрлю-тюрлю тухумлардан бирикгенлик гёрюне. Шо оланы гьарисини битиминден де эслене.

Къумукъланы аслу юрту Эндирейде (Эндери. Руслар Андрей дей. Оьзюнде 700 агьлю яшай. Къумукътюзню къыбла буччагъында ерлешген, 4 магьалгъа бёлюне) халкъыны тарихи гьакъда кёп тюрлю баянлыкълар сакълангъан. Тюзю, шо баянлыкълар оьзге тюрлю мисаллар булан да гертилене.

Гьар тюрлю тухумлар Къумукътюзню оьзге юртларында да къаршылаша. Мундагъы къумукълагъа къабартылар къошулгъанлыкъны тарих де ташдыра. 1559-нчу йылда тюмен къумукъланы бийи Агим Россиягъа ирия болса да (Фёдор Иванович, Борис Годунов пача вакътиде мунда мычыгъышлардан сакъламакъ муратда къалалар къурулгъан), ерли хабарлар береген маълуматлагъа гёре, гьалиден 300 йыл алдан берли къумукълагъа Таргъу шагьарны (гьалиги Петровск) шавхалы башчылыкъ этген.

Андий шавхал гечинген сонг, ондан къалгъан уланланы уллулары къабартылы оьзден къатындан тувгъан гиччи иниси Солтанмутну варисликден магьрюм къойгъан. Солтанмут да, Къабартыгъа барып, бир нече юз асгер алып гелип, агъаларын къоркъутуп, атасындан оьзюне тиеген пайны бермеге борчлу этген.

Сонг ол къабартылы якълавчулары да булан Эндирейге гёчген. Иранны Къырым булан байлайгъан савдюгер ёлну боюнда ерлешген шо юрт да узакъ къалмай уллу гюнтувуш шагьаргъа айлангъан. Ахырда савдюгерчиликни тахшагьары болуп да къалгъан. Аслу гьалда шонда яш къуллар сатыла болгъан.

1604-нчю йылда къумукълар, баш гётерип, ювугъундагъы рус гарнизонну Терикни ариги ягъасына ерли къувгъан. Шо замангъы чабушувларда, сёйленеген кюйде, Солтанмут авур ярадан оьлген.

1722-нчи йыл Пётр I пачаны Персиягъа гьужумуну вакътисинде руслар Эндирейни дагъытгъан. Шондан сонг о дагъы алдагъы даражасына етишмеге болмагъан.

1725-нчи йылда руслар Таргъуну талагъан, Солакъ оьзенни ягъасында «Сыйлы хач» деген къаланы къургъан.

XIX юз йылда къумукълар парахат халкъгъа айлангъан, орусуятгъа аминлигин сакълагъан, ашлыкъ, емиш, гьайван оьсдюрювге бакъгъан. Алдын онча тергев бакъдырылмайгъан тынлыкъланы пайдаландырмагъа гиришген.

Бырынгъы къумукълар кёп тюрлю даражалагъа бёлюнюп яшагъан. Башчылыкъны ханлар, бийлер юрютген. Олардан сонггъу ерли чанкалар яда бийлени оьзденлерден тувгъан авлетлери, сала-оьзденлер, оьзденлер, чагъарлар (сабанчылар, оланы бирлери эркин, бирлери бийлеге, оьзденлеге таби болгъан), къуллар тутгъан.

1860-нчы йыл Къумукъда къулчулукъ тайдырылгъан, топурагъы ёкълагъа жамиятны ерлеринден пайдаланмагъа изну берилген. Гьали буса къумукълар янгыз ер есилеге ва халкъгъа бёлюне.

Динине гёре къумукълар бары да суннит масгьабгъа гире, шону булан бирге ашлыкъ оьсдюрювню, гьайванчылыкъны узата. Оланы адатлары, ёлу-ёругъу Кавказны оьзге халкъларыныкине ошашлы. Тек къумукълар адатлагъа гьеч тайышма ярамай деп янашмай, онгай тюшгенде оьзлер ушатагъанны этип де къоя.

Къанлыдан гечдирив де къумукъланы арасында тынч чечиле. Къонакъчылыкъ Къумукъда ёкъ деме ярай, къардашлыкъ да экиуьч наслугъа ерли тюгюл сакъланмай. Оьзге кавказ халкълагъа хас хырчалыкъ да къумукъларда онча къыйматланмай. Олар, хоншулары йимик, милли уьйлерде яшай. Уьй тизивюнде перслилеником башлап, европалыланыкине ерли къайдалар бары да бир-бирине къошулгъан. Спуракъларыны арасында да бир-бир де европа гийимлер къаршылаша.

Къумукъланы йырларында гьакъыллылыкъгъа, тергевлюлюкге, намуслулукъгъа берген сёзюнде табулувгъа, къыйында къол ялгъавгъа, тюзлюкню якълавгъа, элин сюювге, ёлдашлары булан бирликде хошланывгъа тындырыкълы тергев бериле.

Къумукълар айрыча культуралы халкъ гьисапда хоншусундагъы миллетлеге гьар заман да яхшы таъсир этген ва эте.

Сёзлюкню шо бетинден (14-нчю бет) «Къумукътюз» деген баянлыкъ да башлана. Авторлар язагъан кюйде, Къумукътюз Каспий денгизден Анди сыртны тюбюне етише. Терикни де, Солакъны да арасын къуршай. О къыбла-гюнтувушдан темиркъазыкъ-гюнбатышгъа багъып авункъу. Шолай багъып Яхсай, Ямансув, Ярыкъсув, Акъташ, Къойсув оьзенлери агъа.

Гьавасы йылы, гьар тюрлю оьсюмлюклер учун онгайлы, тек баш ва къабу еллер кёп бола. Къумукътюз тюшюмлюлюк якъдан 3 бойгъа бёлюне. Биринчи бою Авух ва Салатав бийикликлени тюбюне ерли оьр якъны къуршай. Темиркъазыкъ Кавказны лап да берекетли къолтукъларыны бири гьисаплана.

Орта боюну табиаты исси, тек топуракълары онча берекетли тюгюл. Аслу гьалда таман чакъы дымлыкъ етишмей. Сугъарылагъан ерлеринде ашлыкъ оьсюмлюклер, айрокъда чалтик яхшы тюшюм бере. Бавлар, агъачлыкълар аз.

Тёбен боюн дагьнисиз къайырчакълар елеген. Яйда шонда айрокъда яллав бола. Бир-бир ерлерин батмакълыкълар, къамушлукълар елеген. Шолардан таба ченгерткилер ва оьзге тюрлю зараллы жанлар яйыла. Къумукътюзню тёбен боюнда ногъайлар, эки де оьр бойларында къумукълар яшай.

Къумукъланы гьакъында дагъы да билмеге сюегенлеге «Кавказ» деген газетни 1886-нчы йылгъы 141, 142, 178, 179 номерлерин таклиф этебиз. Н. С. Семёновну «Къумукъланы къанлыдан гечдиреген адатларыны жыйымы» деген асарында да хыйлы пайдалы маълуматлар бар.

«Кавказны халкъларыны ва ерлерини гьакъындагъы язывланы жыйымы» (1893-нчю йыл), «Юристлик билимлер» (1881 йыл) деген асарларда да къумукъланы яшавуна, адатларына багъышлангъан хыйлы сатырлар къаршылаша. Шоларда А. Г. Афанасьев жыйгъан къумукъ йырлар да, рус-къумукъ сёзлюк де, М. В. Мохир онгаргъан къумукъ-рус сёзлюк де ерлешдирилген.

Бу маълуматланы бермеклигибизни аслу себеби — халкъыбызны аввалын уьйренегенлени, ахтарагъанланы ишине бир къадар къошум болур деп эсибизге геле. Оьзюню миллетини, ата юртуну, шагьарыны тарихин элу гьакъда билмек бир заманда да четим этеген зат тюгюл. Тек бир калима да билмей къалмакъ — тергевсюзлюкню, гьайсызлыкъны лап да оьр даражасы.

Талайлылар тарихин унутмас.

Б. ГЬАЖИМУРАДОВ.

СПОРТ

ДАГЪЫСТАН ЛЫЛАНЫ УЬСТЮНЛЮГЮ

Бизин дагъыстанлы спортсменлени гьакъында айтгъынча, бир нече маълуматланы гелтирме сюемен. Тутушув ябушувдан Тбилисиде оьтгерилген XXIX халкъара турнирде Грузияны 47 спортсмени ортакъчылыкъ этди. Олар 9 медальгъа ес болду. Шолардан 4-сю алтын медаллар.

Бизин дагъыстанлы кочаплардан турнирде 10 спортсмен бар эди. Олаиы 7-си медаллар къазанды. Шолардан ...

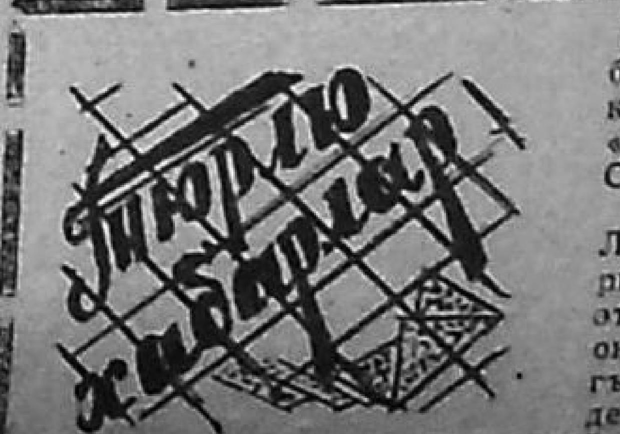
Умахановну айрыча эсгерме сюемен. Эки йыл алда ол кочап гьисапда биревге де белгили тюгюл эди. Гьали буса ол яшоьрюмлени арасында дюньяны ва Европаны чемпиону. Хасавюртлу батыр Грузияда беш керен ябушма чыкъды. Беш де гезик ол бек усталыкъ булан утду. Турнирни финалында, биргине-бир Багьавутдин, иранлы О. Маллону сыртын тийдирди ва утду. Финалда олай мекенли утушлар аз бола.

Европаны чемпиону На- ...

ланы вамусунда къала. Бизин кочап Осман да ябушувда хыйлы имканлыкъланы къолдан чыгъарды.

57 килограмм авурлукъда ябушагъан Абдулазиз Азизов да финалгъа чыкъма бола эди. Тек Д. Белтадзе булангъы ябушувда ол да кёп имканлыкъланы къутгъарды. Сухумили Э. Мусоянны утуп, ол бронза медальгъа ес болду.

Артур Муталибовгъа Фрунзеден гелген В. Верхушин бу- ...

ЮРТ МУЗЕЙИ АЧЫЛГЪАН

Белоруссияны Гудевичи деген юртунда халкъ медицинаны музейи ачылгъан. Шо бу юртда ачылагъан дёртюнчю музей. Мунда адабият-край, этнография музейлери ва кеннирни выставкасы алдан берли ишлей. Янгы музейде бырынгъы заманлардан берли белгили дарман отлар ва ташлар, ерли эмчилени рецептлери, хас алатлар, аппаратура гёрсетилген. «Яшыл ...

учун франция эстрадаы белгили юлдузлары чакъырыла.

«ТАМАЗАГЪА» ЯЗЫКЪ СЫНГЪАН

Грозный шагьардагъы Локомотив депода ахырынчы паровозну списать этмеге гьазирлейгенде, ону паспортуна къарагъан. Онда язылгъан кюйде, паровоз 1897-нчи йыл Коломно шагьардагъы заводда чыгъарылгъан. Паровоз шонча замандан берли бир де бузулмай, юз йылгъа ювукъ къуллукъ этген. Ону мазут ва сув тёгеген гёлемлери сама бир де агъылмагъан кюйде ишлеп тургъан. Темир ёлчулар «тамазаны» къызгъаныл, сибирип-сырлап дегенлей. Ленинграддагъы СССР-ни Центральный темир ёл музейине йиберген.

ПУРШАВСУЗ ИШЛЕТМЕК УЧУН

Совет Латвияны алим- ...

да ерлерде заманлыкъ комитетлер къурулгъан, оланы чалышывунда аслу зат — жинаятчылыкълагъа къаршы ябушувну къайдаларыны бары да комплексин къурмакъ, оьсдюрмек, законланы якълайгъан ва оьзге тюрлю пачалыкъ органланы жаваплылыгъын артдырмакъ, загьматчыланы, жамият къурумланы ва халкъны низамны бузувланы алдын алывдагъы, оланы себеплерин ва шартларын тайдырывдагъы сиптечиликлерин иштегьланлырмакъ.

ДАССР-ни Оьр Советини Президиумуну Председатели М. М. Магьамматов ёлбашчылыкъ этеген заманлыкъ республика комитети оьзюню жыйынларында милицияны материал-техника базасын беклешдиривге, участка инспекторларын тийишли уьйлер, транспорт байлавлукъ къураллары булан таъмин этивге багъышлангъан таклифлеге къарагъан. Шагьар, район исполкомланы председателлерини жинаятчылыкълагъа къаршы ябушувда халкъ депутатларыны Советлерини ролюн артдырывгъа байлавлу генгешлери оьтгерилген.

СССР-ни МВД-сини таклифлерин гьисапгъа алып, республиканы МВД-сини структурасы янгыртылгъан, тилбир болуп этилеген жинаятчылыкъланы ачыкъ этеген ва профилактика къуллугъуна байлавлу алгъасавлу ишлени яшавгъа чыгъарагъан янгы бёлюклер къурулгъан. МВД-ни центральный аппаратыны къуллукъларын кемитивню гьисабына уголовный розыскны ва участка инспекторланы штатлары артдырылгъан.

Жамият низамны сакълавгъа къуршалагъан милицияны гючлерин яхшылашдырывгъа байлавлу мекенли чаралар гёрюлген: четим гьал булангъы шагьарларда — Магьачкъалада, Буйнакскиде, Каспийскиде, Къызылюртда ва Хасавюртда патруль-пост къуллугъуна ва участка инспекторлагъа савут такъмагъа, тарыкълы гезиклерде ону къолламагъа, резин таякъланы ва «Черемуха-10» деген хас алатланы тутмагъа ихтияр берилген. ГАИ-ни бир-бир постлары автомобиллени алып къачгъанланы ва ёлларда болагъан хулиганланы гюч булан токътатывну алатлары булан таъмин этилген.

Шо ва гёрюлген оьзге ча-

жинаятчылыкълар 36,8 процентге, уголовный розыскны тармагъында 42,4 процентге артгъан. 11231 жинаятчылыкъ иш этилгени языдгъан. Магьачкъаладагъы, Буйнакскидеги, Каспийскидеги, Хасавюртдагъы, Къыбла-Сухокумскидеги, шолай да Буйнакск, Къазбек, Ногъай, Хасавюрт, Ленин (юрт) районлардагъы гьал айрыча рагьатсызлыкъны тувдура. Оларда жинаятчылыкълар 35 — 180 процентге артгъан. Республикада бары да жинаятчылыкъланы оьсювюню 90 проценти шо шагьарларда ва районларда болгъан.

Ватандашланы онгача еслигиндеги мал-матагьын, айрокъда квартираларын урлавланы алдын алыв ва урлагъанланы табыв ишде шагьар, район органланы чалышывунда алгъа барыв ёкъ кюнде къалып тура. Магьачкъалада, Избербашда, Буйнакскиде, Каспийскиде, Къызларда, Къыбла-Сухокумскиде, Буйнакск, Дербент, Къызлар, Новолак, Сергокъала, Ленин (юрт) районларда жинаятчылыкъланы шо журасы айрокъда бек оьсе.

Гетген йыл автомобиллер урлайгъанланы санаву уьч керен, автотранспорт къуралланы алып къачагъанлыкъ 60 процентге ювукъ артгъан. Бу йылны башына автомобиллени урлагъан 108 ва оланы алып къачгъан 160 гезиклерде айыплылар токътатдырылмагъан кюйде къалгъан. Транспорт къуралланы урлав ишни алдын алывда англатыв иш осал юрюле. ГАИ-ни ва уголовный розыскны къуллукъчуларыны шолай жинаятчылыкъ ишлени этегенлени, урлангъан машинлени сатагъан, олагъа ремонт этеген ерлени гьакъындагъы англаву эпсиз аз.

Республикада группа жинаятчылыкълар оьр даражада къалып тура ва артдагъы вакътилерде дагъы да 17,5 процентге артгъан. Жинаятчы группаланы ортакъчыларыны санаву да кёп болгъан. Гьар уьчюнчю группа жинаятчылыкъда гьакъылбалыкъ болмагъан ва оьрюм яшлар ортакъчылыкъ этген. Яшланы арасында жинаятчылыкълар 22,2 процентге артгъанлыгъын ва шагьарларда да, юрт ерлерде де гьали де гючлю кюйде салынгъан масъала экенлигин айтмагъа герек. Шо гьал янгыз милицияны тюгюл, школаны да,

[illegible] лавчулар талавурчулар булан бирге иш гёрегени, контролёрланы материал якъдан жаваплы адамлар булан пайчы байлавлукъланы болдурагъан гезиклери ёлугъа.

Ич ишлер органланы чалышывунда гьали де чечилмеген масъалалар аз тюгюллюгю булан бирге, шо тармакъны къуллукъчуларын материал-техника якъдан таъмин этив, социальный-культура къуллукъларын кютюв четим масъала кюнде къалып тура, олагъа кёп гюч бола, гьар тюрлю митинглер ва манифестациялар, ихтияр берилген ва берилмеген жыйынлар шо къуллукъчуланы аслу ишинден кёп айыра. Буссагьатгъы вакътиде ич ишлени органларыны гючлери алгъасавлу шартлардагъы зараллы таъсири булангъы мердешлени артгъанлыгъына таъсир этмеге чакъы гючю ёкъ. Олар етишмей, давамлы кюйде иш гёрмеге болмай, законланы якълайгъан оьзге органлар булан тийишли даражада гелишдирилмеген. Бир-бир жамият къурумлар, загьмат коллективлер, законланы якълайгъан ёлдагъы чалышыву булангъы шагьар, район исполкомланы комиссиялары тийишли кюйде сиптечиликлер ва активлик болдурмай. Бир-бир ерлерде СССР-ни Оьр Совети жинаятчылыкълагъа къаршы ябушувну гючлендиривге байлавлу къабул этген къарарлар давамлы ва муратгъа къыйышывлу кюйде яшавгъа чыгъарылмай, гьис этилеген кюйде натижалар ёкъ. Депутат группалар гёземеликге къурулгъанын гёрсетип тура. Савлай алгъанда, законланы бузувланы социальный якъдан алдын алывда активлик хыйлы тёбенлешген.

Жинаятчылыкъ этегенлеге къатты кюйде къаршы чыкъмакъ учун низамны беклешдирмеге, ватандашланы аманлыгъыны инамлыгъын болдурмагъа герек. СССР-ни Халкъ депутатларыны съездини 1989-нчу йыл 23-нчю декабрдеги къарарында айтылгъан кюйде, жинаятчылыкълагъа, айрокъда ону тилбир болуп юрюлеген къайдаларына къаршы ябушувну агьамиятлы умуми пачалыкъ борчу деп гьисап этмеге герек за шо борчну кютювден бирев де ягъада къалмагъа болмай.

М. МУРАТХАНОВ,
милицияны подполковниги.

ДАГЪЫСТАН ЛЫЛАНЫ УЬСТЮНЛЮГЮ

Бизин дагъыстанлы спортсменлени гьакъында айтгъынча, бир нече маълуматланы гелтирме сюемен. Тутушуп ябушувдан Тбилисиде оьтгерилген XXIX халкъара турнирде Грузияны 47 спортсмени ортакъчылыкъ этди. Олар 9 медальгъа ес болду, Шолардан 4-сю алтын медаллар.

Бизин дагъыстанлы кочаплардан турнирде 10 спортсмен бар эди. Оланы 7-си медаллар къазанды. Шолардан 3-сю алтын медаллар. Гьали болгъунча Тбилисиде юрюлген халкъара ярышларда, дагъыстанлылар булай уьстюнлюкге бир де етишмеген.

Сёзге гёре айтсам, ярышланы алдында бизге Франциядан сюючлю хабар да гелди. Роже Кулонну эсделигине оьтгерилген уллу халкъара ярышларда бизин уьч спортсменибиз Гьамзат Хазамов, Алисолтан Алисолтанов, Гьажи Рашитов уьстюнлюклер къазангъан.

Тбилисиде алтын медаллагъа ес болгъанланы гьакъында айта туруп, Багьавутдин Умахановну айрыча эсгерме сюемен. Эки йыл алда ол кочап гьисапда биревге де белгили тюгюл эди. Гьали буса ол яшоьрюмлени арасында дюньяны ва Европаны чемпиону. Хасавюртлу батыр Грузияда беш керен ябушма чыкъды. Беш де гезик ол бек усталыкъ булан утду. Турнирни финалында, биргине-бир Багьавутдин, иранлы О. Маллону сыртын тийдирди ва утду. Финалда олай мекенли утушлар аз бола.

Европаны чемпиону Насыр Гьажиханов да биринчи ерни алды. Ол, сынавлу кочап Дейв Шульц булан ябушуп, уьстюн гелди.

90 килограмм авурлукъда ябушагъан бизин ветеранбыз Вагьап Къазибеков да алтын медальгъа ес болду. Оьзюню енгил айланышы, бажарывлугъу булан ол бу турнирде бирдагъы керен кёплени тамашагъа къалдырды.

Бизин эрслан уланларыбыз бирдагъы бир алтын медальны къазанма бола эди. Тек шо медаль Осман Эфендиевни Д. Белтадзе булан ябушувундан гьасил чыгъаргъан судьяланы намусунда къала. Бизин кочап Осман да ябушувда хыйлы имканлыкъланы къолдан чыгъарды.

57 килограмм авурлукъда ябушагъан Абдулазиз Азизов да финалгъа чыкъма бола эди. Тек Д. Белтадзе булангъы ябушувда ол да кёп имканлыкъланы къутгъарды. Сухумили Э. Мусоянны утуп, ол бронза медальгъа ес болду.

Артур Муталибовгъа Фрунзеден гелген В. Верхушин булан ябушма тюшюп къалды. Сынавлу кочапны утма огъар бажарылмады. Буса да Артур уьчюнчю ерни къазанды.

Абсалам Гьамитов 82 килограмм авурлукъда ябуша. Ол гюмюш медальгъа ес болду. Ярым финалгъа чыкъгъан сонг ол ябушувну айтылгъан устасы, красноярлы Владимир Модосянны утма бажарды. Тек Европаны эки керен чемпиону, москвалы Юрий Воробьёвну алдына чыкъма болмады. Буса да, Тбилисидеги халкъара турнирде экинчи ерни алмакъ — яхшы уьстюнлюк.

М. КАНАЕВ.

ТЮРЛЮ ХАБАРЛАР

ЮРТ МУЗЕЙИ АЧЫЛГЪАН

Белоруссияны Гудевичи деген юртунда халкъ медицинаны музейи ачылгъан. Шо бу юртда ачылагъан дёртюнчю музей. Мунда адабият-край, этнография музейлери ва кеннирни выставкасы алдан берли ишлей. Янгы музейде бырынгъы заманлардан берли белгили дарман отлар ва ташлар, ерли эмчилени рецептлери, хас алатлар, аппаратура гёрсетилген. «Яшыл аптекде» 30-дан да къолай от бар. Олар гьар тюрлю составда 140 аврувгъа эм бола.

АРАЛЫКЪЛАР БЕКЛЕШЕ

Артдагъы эки-уьч йылны ичинде Москвада бирини артындан бири дегенлей Японияны, Китайны, Индияны ашлары этилеген кафелер ачылгъан. Бу йыл Францияны бизнесменлерини ортакъчылыгъы булан Францияны «Потель и Шабо» фирмасыны ресторани ачылгъан. Мунда инг яхшы париж ресторанланы инг яхшы ашбазлары ишлей. Къонакъланы алдында чыгъышлар этмек учун франция эстраданы белгили юлдузлары чакъырыла.

«ТАМАЗАГЪА» ЯЗЫКЪ СЫНГЪАН

Грозный шагьардагъы Локомотив депода ахырынчы паровозну списать этмеге гьазирлейгенде, ону паспортуна къарагъан. Онда язылгъан кюйде, паровоз 1897-нчи йыл Коломно шагьардагъы заводда чыгъарылгъан. Паровоз шонча замандан берли бир де бузулмай, юз йылгъа ювукъ къуллукъ этген. Ону мазут ва сув тёгеген гёлемлери сама бир де агъылмагъан кюйде ишлеп тургъан. Темир ёлчулар, «тамазаны» къызгъанып, сибирип-сырлап дегенлей, Ленинграддагъы СССР-ни Центральный темир ёл музейине йиберген.

ПУРШАВСУЗ ИШЛЕТМЕК УЧУН

Совет Латвияны алимлери, адамлагъа ва гьайванлагъа зарал болмайгъан кюйде уллу гючю булангъы электрик теллер тартмагъа имканлы экенин токъташдыргъан. Гьисап этивлерден сонг белгили болгъаны йимик, уллу вольтлу электрик теллени айланасында тувулунагъан гючлю полелер бир-бирин гючсюз этмеге бола. Шо теллени аралыкъларын токъташдырылгъан оьлчевден кемитмейген даражада этсе, теллер бир-бирине пуршав этмежек.

Редактор
С. Н. ВАЛИЮЛЛАЕВ

ТВ

СОНГУГЮН, 10 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.30 Фильм-концерт. 9.25 Бизин бав. 9.55 Адамны институту. 10.55 Гьайванланы дюньясында. 11.55 «Борис Пастернак». Тувгъанлы 100 йыл битегенликге. 13.00 Уьстюнлюкню 45 йыллыгъына. Беш серияалы телевизионный чебер фильм. «Заман бизин танглагъан». 1-нчи ва 2-нчи сериялары. 15.20 «Танланд: адатлары ва гьалиги заман». 15.50 Телевизионный чебер фильм. 17.30 Халкъ яратывчулугъуну «Энемжая» деген VIII Халкъара фестивалыны телевизионный программасы. Швейцария. 18.00 Халкъара панорама. 18.45 «Мишик ва доммай». Мультфильм. 18.55 Телевизоргъа къарайгъанланы тилевлерине гёре. «Миллионну нечик урлама тарыкъ». Чебер фильм. США. 1-нчи ва 2-нчи сериялары. 21.00 Заман. 21.30 Телевизоргъа къарайгъанлагъа кёмекге. 21.45 Йырлайыкъ, къурдашлар. 23.35 Телевизионный спектакль.

ГЕЧЕГИ ТЕЛЕВИДЕНИЕ. СЫНАВ ПРОГРАММА.

00.40 «Дёрт юрек». Чебер фильм. «Мосфильм». 1941 й.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 «Биринчи рейс». Телевизионный чебер фильм. «Ленфильм». 9.20 «Акъ тери», «Столну нечик алып баргъан» деген мультфильмлер. 9.45 «Челюскинчилер». Чебер фильм. 1-нчи сериясы. 10.50 Союз республикаланы гьакъында кинопублицистика. «Сизин авазыгъызны дюнья эшитер» деген телевизионный документли фильм. «30-нчу ва 40-нчы йыллардагъы язывчуланы къыйынлы къысматы». 11.40 «Бизин булан эт, бизин йимик эт, бизден яхшы эт». ГДР-ден берилиш. 10.40 «Юрмала-90». Совет эстраданы яш йыравларыны V Бютюнсоюз конкурсу. Минскиден берилиш. 14.00 «Мастер ва Бригантина». Телевизионный документли фильм. 14.30 «Совет Россия». Гёрсетив канал. 17.00 «Гюнтувуш Сибирь». Киножурнал. 17.10 Прогресс. Информация. Реклама. 17.40 «Мен — врачман» деген телевизионный документли фильмни премьерасы. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 Бары да учунгъу педагогика. 20.00 «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!» «Ёмакъ этип ойнайбыз». 3-нчю берилиш. 20.15 «Сизге... артыкъ бола буса». 21.00 «Яша, Россия». 2-нчи бёлюк. 21.40 Телевизионный документли фильм.

ГЕЧЕГИ СЕАНС

23.50 «Сюювню гьакъындагъы баллада». Киноконцерт. 00.20 «Алтын къыр жанланы барышы». Чебер фильм. «Мосфильм».

КЪАТТЫГЮН, 11 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 Барысы да учунгъу спорт. 8.15 «Спортлотону» тиражы. 8.30 Ритмикалы гимнастика. 9.00 Эртен тез. Яшлар учунгъу берилиш. 10.00 «Ватанына къуллукъ этивде». 11.00 Эртенги шатлыкъ программа. 11.30 Сапарчыланы клубу. 12.30 Музыкалы киоск. 13.35 Уьстюнлюкню 45 йыллыгъына. Беш сериялы телевизионный чебер фильм. «Заман бизин танглагъан». 3-нчю сериясы. 14.05 «Дюнья — бизин ортакъ уьюбюз» деген сурат конкурс. 14.10 Савлукъ. 14.55 «Баллада». Фильм-концерт. 15.45 Юртлуланы ишлери. 16.45 «Йырны эсингде сакъла». Уллулар ва яшлар учун. 17.00 Яшлар учунгъу информация-публицистика программа. «Марафон-15». 19.00 Опера сагьнаны белгили усталарыны ортакъчылыгъы булангъы концерт программа. 19.55 Телевизоргъа къарайгъанланы тилевлерине гёре. «Къаршы тувув». Беш сериялы телевизионный чебер фильм. «Ленфильм». 1-нчи сериясы. 21.00 «7 гюн». 22.00 Къатты гюнгю къылыкъ насигьатлар. 22.15 П. И. Чайковскийни ба[...]ы да симфониялары. 4 н[...]мерли симфониясы. 23.10 Музыкалы программа.

II ПРОГРАММА

8.00 Зарядкагъа тизилигиз! 8.15 «Эки аюв бала». Мультфильм. 8.30 «Мордсова йырлайгъанда». Фильм-концерт. 9.00 Телевизионный документли фильм. 9.40 «Челюскинчилер». Чебер фильм. 2-нчи сериясы. 10.45 «Къатнашыв». 11.30 Сапарчыланы клубу. 12.30 «Мени посагъама ёмакъ къонгъан». Мультфильм. 12.45 Белорус ССР-ни Пачалыкъ телерадиосу. В. Смольский. Фильм-опера. 14.30 Гёрсетив канал. «Совет Россия». 17.00 «Планета». Халкъара программа. 18.00 Киносерпантин. 1-нчи бёлюгю. 20.00 «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!» «Елни гьакъындагъы ёмакъ». 20.15 Киносерпантин. 2-нчи бёлюгю. 21.00 «7 гюн». 22.00 Киносерпантин. 3-нчю бёлюгю.

РАДИО

СОНГУГЮН, 10 ФЕВРАЛЬ

7.15 «Тангчолпан». 17.00—18.00 Концерт.

КЪАТТЫГЮН, 11 ФЕВРАЛЬ

11.30 «Къысгъа бурувлу агит». Яшлар учунгъу берилиш. 17.00—18.00 Концерт-ял алыв.

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
367007, Магьачкъала, Комсомол проспекти, 61.

ТЕЛЕФОН НОМЕРЛЕРИ: редакторну заместителине — 7-24-96, жаваплы секретаргъа ва партия бёлюгюне — 7-28-76, юрт хозяйство бёлюгюне — 7-23-72, кагъызлар ва информация бёлюгюне — 7-28-85, культура ва промышленность бёлюклерине — 7-22-01, издательствогъа — 7-31-92, бухгалтериягъа — 7-30-94.

Газета отпечатана офсетным способом в типографии издательства Дагестанского обкома КПСС. (Комсомольский проспект, 61).